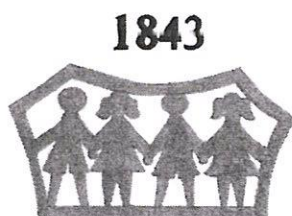

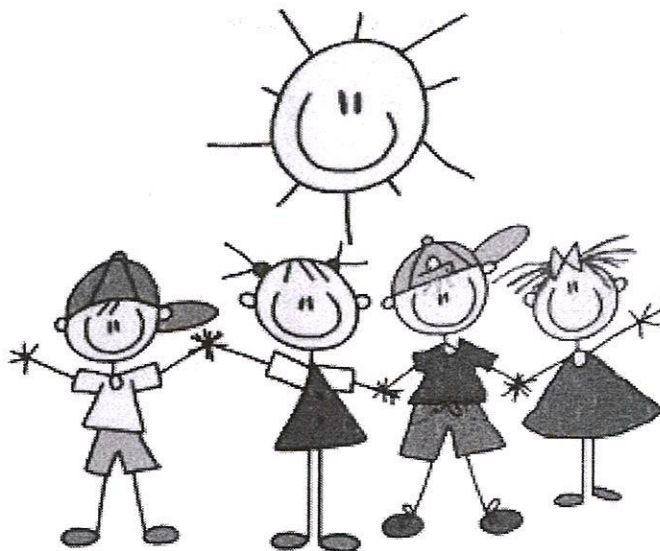
ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА "НАША РАДОСТ" СУБОТИЦА

Предшколска установа
"НАША РАДОСТ" п. о.
iskoláskor előtti intézmény t. i.
Broj: 2008/04
Datum: 07.09.2023. god
Subotica

ПРЕДШКОЛСКИ ПРОГРАМ

ТЕОРИЈСКО – ВРЕДНОСНИ ПОСТУЛАТИ И ПРОГРАМИ ЗА РАД
С ДЕЦОМ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

2023. ГОДИНЕ

САДРЖАЈ

УВОД

1. ПОРТРЕТ УСТАНОВЕ	5
1.1. Локално окружење Установе	5
1.2. Организациона структура Установе	6
1.3. Култура Установе: мисија, визија и мото	15
2. ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА КАО МЕСТО РЕАЛНОГ ПРОГРАМА ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА	
2.1. Васпитно-образовни програм као израњајући програм заједничког живљења	16
2.2. Понуда програма и услуга	23
2.3. Физичко окружење као димензија програма.....	52
3. ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА КАО МЕСТО ДЕМОКРАТСКЕ И ИНКЛУЗИВНЕ ПРАКСЕ	
3.1. Партнерство с породицом	53
3.2. Повезаност с локалном средином	56
3.3. Рад с децом и породицама из осетљивих група	58
3.4. Транзиција и континуитет у образовању	60
4. ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА КАО МЕСТО РЕФЛЕКСИВНЕ ПРАКСЕ	
4.1. Заједница рефлексивне праксе: развој праксе, професионални развој и јавно деловање	61
4.2. Вредновање кроз праћење и документовање остваривања предшколског програма	64

УВОД

На основу Закона о основама система образовања и васпитања („Сл. гласник РС“, бр. 88/2017 и 27/2018 – др. закони, 10/2019, 6/2020), Закона о предшколском васпитању и образовању („Сл. гласник РС“, бр. 18/2010/, 101/2017, 113/2017 – др. закон 10/2019 и 101/2017), Правилника о основама програма предшколског васпитања и образовања („Сл. гласник РС - Просветни гласник број 110-00-612/2018-04, од 30.08.2018. године) и Статута Предшколске установе "Наша радост" Суботица, Управни одбор предшколске установе, на предлог Стручног колегијума предшколске установе, је на седници одржаној ..... августа 2023. године усвојио

ПРЕДШКОЛСКИ ПРОГРАМ

Предшколске установе "Наша радост" Суботица, који се примењује од септембра 2023. године.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Законом о предшколском васпитању и образовању, члан 16, је дефинисана делатност предшколске установе. Васпитно-образовни рад у предшколској установи остварује се на основу предшколског програма

Предшколски програм доноси предшколска установа у складу с Основама програма предшколског васпитања и образовања.

Предшколски програм садржи:

- Опште податке о Установи и њеном окружењу
- Облике и програме васпитно-образовног рада и њихово трајање
- Друге облике рада и услуга
- Облике сарадње с породицом и Локалном заједницом, односно начине сарадње са Саветом родитеља, формираним у Јединици локалне самоуправе
- Начине остваривања принципа и циљева васпитања и образовања
- Начине праћења и самовредновања рада предшколске установе.

Предшколским програмом разрађују се и:

- Начини развијања индивидуализованог приступа у остваривању васпитно-образовног рада и пружања подршке деци и породици, посебно деци и породицама из осетљивих друштвених група, уз уважавање развојних, образовних, здравствених и социо-културних потреба деце.

Чланом 17 Закона о предшколском васпитању и образовању је дефинисан начин израде и доношења документа. Предшколски програм припремају одговарајући стручни органи предшколске установе. Доноси га орган управљања предшколском установом у складу са Законом.

Предшколски програм се доноси на неодређено време и објављује се у складу с Општим актом предшколске установе. Мења се по потреби, ради усаглашавања с насталим променама у току његовог остваривања.

Чланом 18 Закона о предшколском васпитању и образовању су дефинисане врсте програма, које се остварују у предшколској установи. Програми који се остварују у предшколској установи су:

- Редовни програми васпитно-образовног рада у целодневном и полудневном трајању и
- Различити облици, програми и услуге васпитно-образовног рада

Различити облици, програми и услуге васпитно-образовног рада се организују у „циљу унапређења квалитета васпитно-образовног рада, ширења разноврсности понуде програма, облика рада и услуга и повећања обухвата деце.“

Они имају функцију „остваривања неге, васпитања и образовања деце, одмора и рекреације, пружања подршке породици, неговања језика и културе националне мањине, посредовања појединих подручја културе, науке и уметности, а према утврђеним потребама и интересовањима деце и породица и специфичностима локалне заједнице“.

1. ПОРТРЕТ УСТАНОВЕ

1.1. ЛОКАЛНО ОКРУЖЕЊЕ УСТАНОВЕ

Предшколска установа „Наша радост“ се налази у Суботици, граду на северу Бачке равнице, надомак језера Палић, са око 150 000 становника.

Суботица је средиште Севернобачког округа, културни и економски центар северног дела Војводине. У њој се налазе многе значајне установе културе, привреде, образовања, туризма и сл, чији корен сеже вековима уназад, а неке од њих спадају у најстарије на просторима Републике Србије.

Суботица је препознатљива по својој сецесијској архитектури, али и савременим тенденцијама, што је видљиво на њеним улицама, трговима, пијацама, кафићима ...

У Суботици постоји јединствен спој традиционалних и модерних вредности. У њој живи мешавина народа различитих језика, култура, вера и обичаја. Вековима у њој заједно брину исте бриге, раде сличне послове и помажу једни другима: Срби, Мађари, Хрвати, Буњевци, Роми и други народи и националне заједнице. Вишевековни изазови толеранције и прихватања различитости, utkани су у темељне вредности културе локалне заједнице.

У срцу плодне равнице, Суботица је нераскидиво повезана с околним селима и салашима. У близини Палићког и Лудошког језера, у пространом ЗОО врту, чувају се природне лепоте и развија еколошка свест грађана.

У граду се одржавају различите локалне манифестације и светски фестивали. Један од њих је Фестивал дечјих позоришта. Осим дечјег позоришта, Суботица има богату библиотеку с дечјим одељењем, ликовне галерије, музеј, музичку школу с музичким забавиштем. Краси је богата спортска традиција, која се негује у бројним спортским клубовима, а многи од њих, у своје програме укључују и рад с најмлађим суграђанима.

Град Суботица има дугу традицију предшколаства. Брига о институционалном смештају, васпитању и образовању деце предшколског узраста датира од 1843. године, када је у Суботици основано прво забавиште. Њени грађани су одувек имали слуха за најмлађе. Сматрали су да је важно обезбедити здраве услове за боравак и развој деце у институцији.

Предшколска установа "Наша радост" је настављач те традиције, која обавезује да се из године у годину унапређују услови живота деце у Установи, уз сарадњу локалне заједнице и родитеља. Под данашњим називом Предшколска установа „Наша радост“, постоји и делује од 1971. године.

Осим градских насеља, Суботице и Палића, Установа обухвата и приградска насеља: Бајмок, Бачке винограде, Биково, Бачко Душаново, Горњи Таванкут, Доњи Таванкут, Келебију, Љутово, Малу Босну, Мишићево, Носу, Нови Жедник, Стари Жедник, Хајдуково и Шупљак.

У свим насељима општине Суботица постоје вртићи или предшколске групе при основним школама, осим у Мишићеву, где нема довољно деце за вртић и школу, тако да деца похађају вртић и школу у Бајмоку.

У приградским насељима смештајни капацитети Установе углавном задовољавају потребе родитеља и деце за уписом у целодневни и полудневни боравак. У градским вртићима је сваке године све дужа листа чекања, посебно за децу јасленог узраста. Расте број родитеља који желе да сместе своје дете у вртић, а последњих година све више и у јаслице. Последично томе, расте и потреба за проширењем мреже вртића у појединим месним заједницама, што подразумева планирање и повећање улагања у изградњу и опремање нових објеката.

Предшколска установа "Наша радост", кроз своје активности и градске манифестације, промовише темељне вредности локалне заједнице.

На традиционалној смотри дечјег стваралаштва, "Клинцијада", која постоји више од 30 година, сваке године учествује око хиљаду малишана. Њену припрему и реализацију посебно помажу, и у њој учествују, дечји родитељи, који су, уз баке и деке и највернија публика.

Предшколска деца, са својим васпитачима, учествују у заједничким активностима с другарима из основних школа, у које се сваке године пресели по једна нова генерација првака. Током реализације различитих тема и пројеката у својим групама и вртићима, упознају делатност одрасалих у локалној заједници, кроз посете установама, предузећима, фабрикама, занатлијама, ватрогасцима, пијацама, парковима, салашима. Осим тога, имају слуха и за најстарије суграђане. Друже се с њима у геронтолошким центрима и месним заједницама, кроз посете, приредбе, радионице, заједничке акције и сл.

Све то илуструје колико је Установа дубоко повезана с локалном заједницом и колико је непосредно окружење део контекста живота и одрастања деце у вртићима.

1.2. ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА УСТАНОВЕ

1.2.1. ОБИМ ОСНОВНЕ ДЕЛАТНОСТИ

Предшколска установа "Наша радост" Суботица је организована на територији општине Суботица, са седиштем у Суботици, у улици Антона Ашкерца број 3.

Њена е-mail адреса је: nasaradost@mts.rs, а web страница је на адреси: www.nasaradost.edu.rs.

Обухвата следећа насељена места општине: Палић, Нови Жедник, Стари Жедник, Горњи Таванкут, Доњи Таванкут, Бајмок, Љутово, Малу Босну, Бачке Винограде, Хајдуково, Шупљак, Носу, Келебију, Трећи километар према Келебији, Биково и Бачко Душаново.

За реализацију Предшколског програма, за око 4567 малишана, Установа располаже с 56 објеката. Од тог броја 38 се налазе у граду, а 18 на терену.

Од укупно 59 објеката за боравак предшколске деце, 13 је наменски грађено, а 46 су адаптирана. У табелама 1 и 2 је дат преглед наменски и ненаменски грађених објеката Установе.

Табела број 1

Преглед наменски грађених објеката са израженим капацитетом, површином објекта, дворишта и адресом

	Назив објекта	Капацитет		Површина (m ²)		Адреса
		Број група	Број деце	Обје кат	Двори ште	
1.	Шумица	16	424	1788	9469	Банијска бб СУБОТИЦА
2.	Шумица-јаглице	5	78	614	0	Банијска бб СУБОТИЦА
3.	Наш бисер	2	48	245	3343	Е.Русијана 33 СУБОТИЦА
4.	Мандарина	7	170	1488	5875	А.Чарнојевића 41 СУБОТИЦА
5.	Зека	4	103	411	1531	Гундулићева 39 СУБОТИЦА
6.	Цицибан	6	146	539	2637	Игманска 1 СУБОТИЦА
7.	Санда Марјановић	7	170	1199	7570	Пазинска 4 СУБОТИЦА
8.	Алиса	6	163	638	2974	А.Мародића 39 СУБОТИЦА
9.	Мала сирена	7	160	886	1868	Мохачка 33 СУБОТИЦА
10.	Калимеро	4	86	410	3320	М.Орешковића 21 ПАЛИЋ
11.	Дуга	1	24	128	10.982	Омл. бригада 29 ПАЛИЋ - ХАЈДУКОВО
12.	Хајди	4	86	415	6502	И. Сарића 32 СУБОТИЦА
13.	Петар Пан	2	48	273 Шк. згр.	2872	И. Л. Рибара 10 ДОЊИ ТАВАНКУТ

Табела бр. 2

Преглед адаптираних простора за боравак деце са израженим капацитетом, површином објекта, дворишта и адресом

	Назив објекта	Капацитет		Површина (m ²)		Адреса
		Број група	Број деце	Објекат	Двориште	
1.	Марјаи Марија	1	24	105	484	К.Битермана 20 СУБОТИЦА
2.	Пинокио	2	48	163/374 Мес. зај.	1005	Венац брат.и јед. 66 СУБОТИЦА
3.	Веверица	5	124	468	831	Зрињ.и Франкоп. 13 СУБОТИЦА
4.	Палчица	5	96	481/46	766	Толстојева 8 СУБОТИЦА
5.	Колибри	8	194	598	1082	И.Г.Ковачића 66 СУБОТИЦА
6.	Полетарац	6	146	388/17	311	М. Гупца 31 СУБОТИЦА
7.	Ластавица	6	156	542	508	Д. Мишовића 21 СУБОТИЦА
8.	Плави зец	3	72	254	639	Бајски пут 22 СУБОТИЦА
9.	Бубамара	2	48	332	953	И.Б.Мажуранић 2 СУБОТИЦА
10.	Мак Ђерђ	5	141	457	288	Б. Чикоша 2 СУБОТИЦА
11.	Пера детлић	4	95	281/33	895	Београд. пут 47 СУБОТИЦА
12.	Снежана	2	48	167/58	698	С.П. Крцуна 5 СУБОТИЦА
13.	Невен	4	96	173/60	640/277	Р. Кончара 25 СУБОТИЦА
14.	Мали принц	1	26	121	586	Сутјеска 82 СУБОТИЦА
15.	Марија Петковић - Сунчица	2	48	111	455	Скерлићева 4а СУБОТИЦА
16.	Машталица	6	189	454	8642	Мајшански пут 87 СУБОТИЦА
17.	Коцкица	3	57	363	440	ЈНА 29

				Мес. зај.		БАЈМОК
18.	Сунчица	2	48	295 Шк.згр.	1297	ЈНА 18 БАЈМОК
19.	Лане	1	26	80 Шк. згр.	2592	П. Баје 66 БАЈМОК
20.	Бамби	1	26	285 Шк. згр.	856	Суботичка 37 МАЛА БОСНА
21.	Пепељуга	1	26	191 Шк. згр.	501	Николе Тесле 6 ЉУТОВО
22.	Цветићи	1	26	474 Шк.згр.	4359	Салаш бр. 147/6 ГОРЊИ ТАВАНКУТ
23.	Сунцокрет	2	48	163 Шк. згр.	743	Лудошка 4 Б. ВИНОГРАДИ
24.	Сеница	1	26	208/50 Шк. згр.	736	Носа 622 ПАЛИЋ - НОСА
25.	Лабуд	1	26	402 Шк. згр.	2195	Холомски шор 3 ШУПЉАК
26.	Кекец	3	72	288 Вл.Кекеца	1023	Пала Папа 14 ПАЛИЋ
27.	Златна рибица	2	51	179 Закуп	326	Дорословачка 22 СУБОТИЦА
28.	Мала Алиса	1	24	130 Дом здр.	4395	А. Мародића 46 СУБОТИЦА
29.	Звончица	1	26	108 Шк. згр.	942	Бајски пут 25 СУБОТИЦА
30.	Лептирићи	1	36	309/56 Шк. згр.	1182	Пут Е. Кардеља 114 СУБОТИЦА
31.	Маслачак	1	26	205/69 Закуп	369	Цара Лазара 13 СУБОТИЦА
32.	Висибаба	1	26	2836 Шк. згр.	500	Трогирска 20 ПАЛИЋ
33.	Клара	1	26	115/44 Шк. згр.	796	П.Драпшина 51 Б.ДУШАНОВО
34.	Звездице	2	52	138 Дом здр.	0	Шабачка 76 СУБОТИЦА
35.	Марија Петковић - Бисер	2	38	122 Закуп	2263	С.Новака 58 СУБОТИЦА
36.	Јагодица	3	62	241 Мес. зај.	538	В. Влаховића 10 СУБОТИЦА
37.	Лоптица	2	52	490	0	Трг М. Тита 25а БАЈМОК

				Шк. згр.		
38.	Балончићи	1	26	349 Шк. згр.	500	Космајска 326 БИКОВО
39.	Морска звезда	1	26	1671 Шк. згр.	11.235	В. Назора бб СТАРИ ЖЕДНИК
40.	Сунце	1	26	1917 Шк.зг.	500	Н. Тесле 1а НОВИ ЖЕДНИК
41.	Пчелица	2	33	223 Мес. зај.	623	А. Мародића 28 СУБОТИЦА
42.	Делфин	1	24	84 Закуп	895	В. Назора 7 ц СТАРИ ЖЕДНИК
43.	Цврчак	1	26	Шк.зг.		Ивана Сарића 51 СУБОТИЦА
44.	Дичија срића	?	38	Дом здравља	0	Јована Микића ? Доњи Таванкут
45.	Анђели чувари	2	38	црквено		Иве Лола Рибара 9 Доњи Тванкут
46.	Плави чуперак	1	24	Закуп		Бориса Кидрича 21/А Ђурђин

1.2.2. ОРГАНИЗАЦИЈА ОБЈЕКТА ПО ЈЕДИНИЦАМА

Предшколска установа "Наша радост" је организована у три педагошке јединице, које су организационо повезане и чине функционалну целину. Рад по педагошким јединицама обезбеђује ефикаснију комуникацију и координацију активности, као и веће уважавање специфичности објеката у градским и приградским насељима. У Табели 3 је дат преглед објеката по педагошким јединицама.

Табела број 3

Распоред објеката по педагошким јединицама

1. ПЕДАГОШКА ЈЕДИНИЦА	2. ПЕДАГОШКА ЈЕДИНИЦА	3. ПЕДАГОШКА ЈЕДИНИЦА
1. Алиса	1. Веверица	1. Машталица
2. Мала Алиса	2. Ластавица	2. Цицибан
3. Санда Марјановић	3. Колибри	3. Мандарина
4. Шумица	4. Пинокио	4. Пера Детлић
5. Пчелица	5. Кекец - Палић	5. Хајди
6. Шумица - јаслице	6. Мак Ђерђ	6. Мала сирена
7. Невен	7. Плави зец	7. Снежана

8. Наш бисер	8. Калимеро - Палић	8. Бубамара
9. Зека	9. Палчица	9. М.Петковић-Бисер
10. Марјаи Марија	10. Полетарац	10. М. Петковић - Сунчица
11. Коцкица - Бајмок	11. Дуга - Хајдуково	11. Маслачак
12. Сунчица - Бајмок	12. Сеница - Носа	12. Цврчак
13. Лане - Бајмок - Рата	13. Лабуд - Шупљак	13. Златна рибица
14. Пепељуга - Љутово	14. Сунцокрет - Б. Виногради	14. Мали принц
15. Цветићи - Г. Таванкут	15. Јагодица - Келебија	15. Морска звезда – С. Жедник
16. Петар Пан - Д. Таванкут	16. Лептирићи - 3.km Келебија	16. Сунце – Н. Жедник
17. Бамби - Мала Босна	17. Висибаба ОШ „М.А.“ Палић	17. Балончићи - Биково
18. Лоптица - Бајмок		18. Звездице
19. Дичија срића		19. Клара - Б. Душаново
		20. Делфин – С. Жедник
		?1 Анђели чувари
		22. Плави чуперак

1.2.3. РАДНО ВРЕМЕ УСТАНОВЕ

Радно време Установе у целодневном боравку је 11 сати, од 5.40 до 16.40 часова, а у полудневном боравку износи 5 сати, од 7.00 до 12.00 и од 12.30 до 17.30 часова.

Већина група полудневног боравка усклађује смене с најближом основном школом, што значи да се радно време мења месечно или квартално.

У целодневном боравку радна година траје од 1. септембра до 31. августа, а у полудневном боравку радна година траје колико и школска година. Њено трајање се одређује у односу на Календар, који за сваку годину доноси Покрајински секретар за образовање.

1.2.4. ОБЛИЦИ РАДА С ДЕЦОМ

Предшколска установа "Наша радост" је државна установа, која остварује следеће функције предшколског васпитања и образовања:

- Васпитно-образовну функцију
- Превентивно-здравствену функцију
- Социјалну функцију и
- Исхрану деце.

Целовитост ових функција се остварује кроз следеће облике рада:

- Целодневни боравак - јаслице - за децу узраста од 1 - 3 године
- Целодневни боравак - обданиште - за децу узраста од 3 године до поласка у школу
- Полудневни боравак - забавиште - за децу узраста од 5,5 година до поласка у школу.

1.2.5. КАДАР – СТРУКТУРА И БРОЈ ИЗВРШИЛАЦА

Послове управљања Установом обавља директор Установе.

Послове координације васпитно-образовним радом обавља помоћник директора за васпитно-образовни рад.

Послове организације рада у педагошким јединицама обављају три помоћника директора за педагошке јединице.

Послове праћења и унапређивања васпитно-образовног рада обавља девет стручних сарадника, 1 сарадник за ликовно и један васпитач задужен за пројекте и међународну сарадњу.

Послове васпитно-образовног рада с децом и сарадњу с породицом и локалном заједницом обавља 324 васпитач.

Послове неге, васпитно-образовног рада с децом и сарадњу с породицом обавља 57 медицинских сестара – васпитача.

Послове организације рада на нивоу вртића обављају васпитачи – руководиоци радних јединица – укупно 48 извршилаца.

Послове превентивне здравствене заштите обављају две сестре на превентиви.

Послове одржавања стандарда квалитета, припреме и дистрибуције хране обавља 1 руководиоца сектором исхране, 1 шеф кухиње, 1 нутрициониста, 5 куvara, 2 помоћна куvara, 1 помоћни магационер, 1 помоћни радник у кухињи, један сервирка - фигијеничар и 5 возача.

Послове техничке подршке обављају четири мајстора, три вешерке и једна кројачица.

Послове заштите на раду обавља једно лице за заштиту на раду.

Послове администрације, финансијске и правне послове обављају четири дипломирана економиста, четири административних радника, три правника, један информатичар и један магационер.

Послове одржавања хигијене објеката и сервирање хране обављају хигијеничарке (70) и сервирке (43), ангазоване по уговору преко агенције „АББ ТЕАМ“.

Савет родитеља Установе чине 193 члана. Сваку васпитну групу представља један родитељ.

Управни одбор Установе чини девет чланова: три представника родитеља, три представника Оснивача, три представника Установе.

У табели 4 је дат табеларни преглед броја запослених, према профилима стручности.

Табела бр. 4
Преглед броја запослених према профилима стручности

Р. број	Профил стручности	Број радника
1.	Руковођење	6
2.	Стручна служба	9
3.	Стручни сарадник за ликовно	1
4.	Васпитач	324
5.	Медицинска сестра-васпитач	57
6.	Медицинска сестара за превентивну здр. заштиту	2
7.	Административни, правни и финансијски послови	13
8.	Руководилац службе за исхрану	1
9.	Припремање хране и возни парк	17
10.	Сервирка – хигијеничар	1
11.	Технички послови	10
	Укупно	441

1.2.6. ВАСПИТНО – ОБРАЗОВНИ КАДАР

Закон о основама система образовања и васпитања и Закон о предшколском васпитању и образовању, предвиђа да у предшколкој установи с децом раде васпитачи и медицинске сестре-васпитачи.

Васпитно-образовни рад с децом од 1 до 2 године обављају медицинске сестре-васпитачи, с децом од 2 до 3 године медицинске сестре-васпитачи и васпитачи, а с децом од 3 године до поласка у школу васпитачи. У полудневном боравку с децом од 5,5 година до поласка у школу раде васпитачи.

Норматив за једанаесточасовно радно време, колико ради Установа, износи две особе по васпитној групи у целодневном и једна у полудневном боравку.

Установа у континуитету настоји да унапреди професионалне компетенције запослених, па сваке године планира буџет за стручно усавршавање, чиме утиче на унапређење квалификационе структуре васпитно-образовног кадра. Многи васпитачи су завршили различите специјалистичке и мастер студије.

1.2.7. СТРУЧНА СЛУЖБА

Послове праћења и унапређивања васпитно-образовног рада у Установи обављају стручни сарадници, који чине Стручну службу Установе.

- Три педагога
- Три психолога
- Један логопед
- Један стручни сарадник за ликовно
- Један васпитач за пројекте и међународну сарадњу

Профил стручности стручних сарадника са бројем извршилаца је дат у табели 5.

Табела бр. 5

Профили стручности чланова стручне службе с бројем извршилаца

Профил стручности	Број извршилаца
Стручни сарадник - педагог	4
Стручни сарадник - психолог	3
Стручни сарадник - логопед	1
Стручни сарадник за ликовно	1
Васпитач за пројекте и међународну сарадњу	1
Укупно	9

1.2.8. ЈЕЗИЦИ НА КОЈИМА СЕ ОСТВАРУЈЕ ВАСПИТНО - ОБРАЗОВНИ РАД

Васпитно-образовни рад у Установи се остварује на српском, мађарском и хрватском језику. Уважавајући карактеристике локалне средине, у којој постоје породице у којима се негују два и три језика, а подржавајући породични модел усвајања језика у вишејезичном окружењу, једна особа – један језик, Установа развија програме рада, који подразумевају равноправну заступљеност више различитих језика.

Осим развоја матерњег језика, у Установи су заступљени и програми за развој комуникативних способности на нематерњем језику тј. језику средине, српском и мађарском, као и програми за развој комуникативних способности на страном језику и језику традиције, енглеском и немачком.

Васпитачи, који реализују програме за развој комуникативних способности на нематерњем језику, имају за то одговарајућу квалификацију и знање стечено у току планираног стручног усавршавања, а њихов рад континуирано прате координатори програма.

1.3. КУЛТУРА УСТАНОВЕ

1.3.1. ШТА ЧИНИ КУЛТУРУ УСТАНОВЕ

Културу Установе чини њена организациона структура, временска динамика, односи међу запосленима, начин комуникације и сарадње, начин уважавања сваког појединца и различитих перспектива свих учесника васпитно-образовног процеса.

Културу чине и писана и неписана правила, слобода избора и креативног изражавања и сл.

Култура Установе утиче на то како ће бити коришћена организациона (просторна и временска) структура Установе, а структура својим подстицајима и ограничењима, обликује културу Установе. У развијању реалног програма у Установи се континуирано критички преиспитује култура и структура Установе и сагледава како оне утичу на обликовање реалног програма и колико је он усаглашен с концепцијом Основа програма.

Коалитет васпитно-образовне праксе Установе усавршава се кроз промену културе Установе и преиспитивање имплицитне педагогије практичара, кроз односе узајамности и уважавања свих учесника васпитно-образовног процеса.

1.3.2. МИСИЈА УСТАНОВЕ

Предшколска установа «Наша радост» је установа у којој се деца и одрасли осећају добродошло и безбедно. Која настоји да створи подстицајну средину за учење и развој сваког детета. Која подржава учење кроз истраживање и откривање живота, себе и односа у свету и непосредном окружењу. Која тежи да кроз сарадничко деловање и уважавајућу комуникацију промовише заједницу учења и партнерство с породицом и локалном заједницом у циљу подршке остваривању добробити сваког детета.

1.3.3. ВИЗИЈА УСТАНОВЕ

Тежимо да се у Установи промовише право и толеранција на различитости, омогућава исказивање аутентичности, подстиче интеракција и грађење односа кроз сарадњу и заједничко деловање, истраживање, иницијативу и могућност избора. У којој ће се, кроз заједничко живљење деце и одраслих, сви расположиви ресурси усмеравати на остваривање добробити све деце.

1.3.4. МОТО УСТАНОВЕ

Заједно постајемо људи, који ће умети да остваре своје снове и оплемене заједницу у којој живе.

2. ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА КАО МЕСТО РЕАЛНОГ ПРОГРАМА ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА

Реални програм полази од теоријско-вредносних постулата Основа програма. Циљ реалног програма је подршка остваривању добробити детета. То се постиже кроз односе у које дете ступа и делање у коме оно учествује као актер.

Програм настаје и развија се у реалном контексту васпитно-образовне праксе. Какав ће утицај имати на дете, зависи од квалитета подстицаја физичког окружења и социјалне средине.

Кроз односе, које успоставља с одраслима и вршњацима, дете доживљава и сазнаје свет око себе. Кроз односе у којима дете учествује се подржава остваривање његове персоналне, социјалне и делатне добробити, што покреће његов развој и учење.

2.1. ПРОГРАМ ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА С ДЕЦОМ КАО ИЗРАЊАЈУЋИ ПРОГРАМ ЗАЈЕДНИЧКОГ ЖИВЉЕЊА

Програм није готов модел, који се директно примењује у пракси. Он је оквир који садржи основне вредности и начела, која се конкретизују у специфичном контексту. То се постиже кроз заједничко учешће, сагледавање и уважавање интереса и перспектива деце и одраслих у породици, вртићу и непосредном окружењу.

Заједница праксе деце и одраслих омогућава и подржава учење кроз учешће у различитим ситуацијама и односима, који су изазовни за дете и имају смисла за њега. У којима дете и одрасли заједнички конструишу знања и уче да разумеју себе и свет.

Програм васпитно-образовног рада подразумева развијање динамичног система грађења односа. Васпитач се не руководи унапред задатим и готовим активностима, него кроз грађење односа с децом истражује и учи заједно с њима, тако што програм настаје, „израња“, из њихових односа у заједничкој игри и активностима.

Програм је заснован на социокултурној теорији схватања детињства, према којој је детињство вредност само по себи. Суштина детета се сагледава и акценат помера с индивидуалног на социокултурни развој. Насупрот потреба и дефицита, добробит детета се сагледава кроз његове снаге и капацитете. Дете се уважава као компетентно, богато потенцијалима, као равноправни члан заједнице у интеракцији деце и одраслих и као активни учесник у процесу сопственог учења и развоја.

2.1.1. ОПШТИ ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

- Подршком добробити - обезбедити једнаке могућности за учење и развој свој деци.

- Учешћем у програму - обезбедити прилике свој деци да буду срећна, задовољна, остварена и прихваћена, кроз односе поверења, уважавања, блискости и пријатељства.
- Развијањем диспозиција за целоживотно учење (отвореност, радозналост, резилијентност, рефлексивност, истрајност, поверење у сопствене способности, позитиван лични и социјални идентитет) - поставити темеље за развој образовних компетенција.
- Учешћем у програму - обезбедити деци прилике да откривају, истражују и преиспитују различита подручја људске делатности и сазнања, кроз продукте науке, културе и стваралаштва.
- Активним учешћем породице у васпитању и образовању своје деце у вртићу - обезбедити прилике родитељима да развијају своје родитељске компетенције.
- Стварањем прилика да изразе своју аутономију, креативност и професионалност - омогућити васпитачима, сестрама-васпитачима, стручним сарадницима и сарадницима да проактивно заступају интересе деце и породице.
- Повезивањем вртића с другим институцијама образовања, културе и спорта у локалној заједници - обезбедити простор за заједничко учешће деце и одраслих у учењу и грађењу смисла, кроз дијалог и узајамну подршку.
- Повезивањем свих профила посленика предшколског васпитања и образовања у истраживачку заједницу - градити квалитет предшколског васпитања и образовања, кроз истраживање и узајамну подршку.

2.1.2. ЦИЉЕВИ УСМЕРЕНИ НА ДЕТЕ - ПОДРШКА ДОБРОБИТИ ДЕТЕТА

Концепт добробити одражава суштину развоја и учења детета, а то је да је дете биће, које истовремено ЈЕСТЕ и БИВА и кроз оно што јесте, постаје и оно што ће бити. Подржавати добробит детета, значи разумети шта је његова добробит у реалном контексту, сада и овде, у реалном програму и истовремено пројектовати циљеве за будућност.

Добробит подразумева успешно персонално и интерперсонално функционисање и испољавање и култивисање људских потенцијала за развој и напредовање.

Димензије добробити су:

- ПЕРСОНАЛНА - бити добро и функционисати успешно
- ДЕЛАТНА - умети и хтети и
- СОЦИЈАЛНА - припадати, прихватати и учествовати.

Циљеви подршке добробити детета у реалном програму - из угла васпитача

Подржавати персоналну добробит детета значи:

- Развијати свест и бригу о свом телу и себи

- Развијати чулну осетљивост и моторичке способности и вештине
- Развијати саморегулацију као унутрашњу контролу, тј. способност одлагања задовољења жеља, прихватања захтева и налажења алтернатива
- Развијати инструменталну и психолошку самосталност
- Развијати идентитет и самоприхватање
- Развијати емоционалну компетентност тј. способност доживљавања и изражавања широког спектра емоција, регулацију и контролу сопствених емоција и разумевање сопствених и туђих емоција

Подржавати делатну добробит детета значи:

- Развијати креативно испољавање и изражавање, као и стваралачко уобличавање личних доживљаја и сазнања
- Развијати све видове комуникације и овладавања различитим функцијама говора
- Развијати рефлексивност и самодирекцију, као основ учења да се учи
- Развијати диспозиције за учење, као што су: истрајност, радозналост, иницијативност, креативност, одговорност и отвореност за сарадњу
- Развијати основне образовне компетенције за целоживотно учење
- Развијати резилијентност - отпорност на стрес и изазове, као и способност конструктивног приступа проблемима и променама
- Утицати на схватање смисла живота кроз разумевање манифестација људског живљења, вредности и лепоте човека и стварања

Подржавати социјалну добробит детета значи:

- Развијати позитиван културни и социјални идентитет, као и понос и задовољство због припадања одређеним заједницама (породична, вршњачка, локална, национална, глобална)
- Развијати социјалну компетентност тј. способности емоционалног везивања и емпатичности, успешне социјалне комуникације и кооперативности
- Развијати моралност тј. усвајање моралних вредности и норми, као и способности моралног расуђивања, правичности и уважавања разлика
- Развијати алтруизам и особине човечности као што су: предусретљивост, емпатија, толерантност, племенитост, солидарност
- Развијати свест о узајамној повезаности људи и природе, као и важности бриге за животну средину
- Развијати проактивни однос према животу и окружењу

Добробит у реалном програму - из угла детета

У реалном програму, вртића и васпитне групе, дете добробит доживљава и она за њега има значење као:

Осећати се

- добро и витално
- остварено, задовољно и срећно
- сигурно, али не презаштићено и пререгулисано
- сигурно да ће се његове потребе, интереси и интересовања уважити и подржати
- припадником заједнице васпитне групе, вртића и шире заједнице
- усклађено с правилима, нормама и захтевима окружења (групе, вртића)

Бити

- укључен у заједницу вршњака и вртића
- укључен у разноврсне креативне и сврсисходне активности
- саслушан и уважен
- окружен довољно познатим и истовремено новим изазовима
- прихваћен у својој јединствености
- физички активан, спретан, одважан и грациозан
- пријатељ с неким

Моћи

- упознати свет око себе, проширити своја искуства и знања о својој и другим културама, различитим физичким и природним појавама, као и о различитим продуктима људске културе
- посматрати, питати, истраживати, размењивати, маштати
- истраживати телом и чулима и имати различите естетске доживљаје
- изражавати се на различите начине, кроз различите симболичке системе и користити различите операције имамментне тим системима
- изражавати се креативно и маштовито кроз различите форме, медије и материјале
- испољавати своја интересовања, иницијативу и правити изборе
- спознавати своје снаге и могућности
- испољавати своје способности и бити успешно у учењу
- опслуживати себе
- доприносити и увидети да се тај допринос препознаје и цени

Умети

- правити добар избор, доносити одлуке и преузимати одговорност
- управљати својим емоцијама и разумети емоције других
- одложити своје жеље и прихватити жеље и очекивања других
- успешно комуницирати и сарађивати с другима, преговарати, договарати се и решавати конфликте
- прихватити друге, развијати блиске и реципрочне односе, засноване на уважавању и прихватању разлика
- доприносити својој заједници, бринути се о другима и свом окружењу
- учити и волети учење

- бити отворено и флексибилно и прихватати промене

2.1.3. ПИНЦИПИ РАЗВИЈАЊА РЕАЛНОГ ПРОГРАМА

Принципи развијања реалног програма проистичу из концепције Основа програма и служе васпитачима да свој рад усмере ка подршци добробити детета.

Њихова видљивост у реалном програму олакшава разумевање зашто нешто радимо с децом, као и сагледавање смисла сопствене улоге и учешћа у **програму**, што једнако важи за васпитаче, родитеље и децу.

- **Принцип усмерености на односе** – васпитач ствара подржавајуће физичко и социјално окружење, обезбеђује сигурност, безбедност, континуитет и учешће и негује уважавање, сарадњу, одговорност и заједништво.

- **Принцип животности** – васпитач развија заједништво деце и одраслих, стварањем прилика за заједничко учење, кроз смислене активности које проистичу из искуства и аутентичних интересовања.

- **Принцип интегрисаности** – васпитач ствара прилике за учење, тако што деца нешто чине (делање) и доживљавају (односи) и на тај начин стичу интегрисано искуство, а не уче према унапред датим појединачним активностима, издвојеним садржајима, у одређеним аспектима и областима.

- **Принцип аутентичности** – васпитач уважава интегритет, различитост и посебност сваког детета и његове породице и руководи се јаким странама и потенцијалима сваког детета. Осим тога, посебно подржава децу са сметњама у развоју и децу из осетљивих група. Овај принцип подразумева индивидуализовани приступ сваком детету и његово укључивање у вршњачку заједницу.

- **Принцип ангажованости** - васпитач подржава учење детета кроз његову сопствену активност, тј. ангажованост, иницијативу и креативно изражавање.

- **Принцип партнерства** - васпитач уважава перспективу деце и породице и на различите начине укључује породицу и повезује се с локалном заједницом.

Уважавајући горе наведене принципе, васпитач у развијању програма примењује: Планирање, Заједничко развијање програма с децом и Праћење, документовање и вредновање.

2.1.4. НАЧИН ПЛАНИРАЊА

Васпитач планира првенствено уважавајући интегрисани приступ учењу детета, јер деца уче кроз јединство онога што доживљавају, промишљају и раде.

План је флексибилан. Васпитач га стално ревидира и допуњава могућностима за нове и различите доживљаје, усклађујући се с децом, тако да се план не прави за дужи временски период, него он „израња“ у процесу заједничког истраживања деце и

одраслих и промишљања васпитача о томе зашто је нешто важно да се деца тиме баве и како то повезати са животним контекстом и дечјим знањем и искуством, које већ имају.

У интегрисаном приступу планирање може бити **ТЕМАТСКО** или **ПРОЈЕКТНО**.

Идеја или повод за тему или пројекат може да проистекне из свакодневног искуства деце и одраслих, из дечје игре, из онога што децу посебно интересује, из учених потреба и упитаности деце и васпитача, из различитих догађаја у вртићу и окружењу. То је нешто што се деси непланирано.

Васпитач затим истражује изворе из области науке, културе и делатности људи у вези с темом. Потом уноси у групу провокацију, нешто од материјала и средстава за истраживање теме, која је сама по себи изазов за децу и васпитача и развија се кроз стваралачки процес заједничког откривања, играња и креирања.

Васпитач планира само неколико корака унапред. Циклус планирања подразумева да васпитач на почетку уноси промену у простор, опрема га средствима и материјалима – који ће да послуже као провокација деци за истраживање теме.

Затим планира на који начин ће организовати активности с децом и како ће се он сам укључити у те активности. Потом планира потребне ресурсе за реализацију пројекта, могуће начине укључивања родитеља и појединаца из локалне заједнице, као и места у локалној заједници, која ће посетити.

Тема или пројекат могу да трају од неколико дана до неколико месеци. Смисао читавог процеса истраживања је трагање за аутентичним решењем, а васпитач је током процеса развијања програма с децом, првенствено усмерен на планирање подршке процесу учења деце. Он то ради тако што:

- **Охрабрује иницијативу деце** (подстиче делатну размену међу њима, омогућава им да праве изборе, да маштају, замишљају, претпостављају и изражавају се, подстиче их да воде аутентичне и смислене разговоре, да посматрају и слушају друге и дискутују о свом истраживању).

- **Консултује се с децом** – уважава њихову перспективу (разговара с њима, пита их за мишљење и притом користи технике: фотографију, мапирање, туре (путовање), уметничке (експресивне) активности и сл.)

- **Моделује понашање деце** - васпитач је деци, својим понашањем, вербалним и невербалним порукама, модел како да успоставе односе с другима, како да кроз игру истражују, како да се радују и уживају у стваралачком чину, преузимају ризик, одговорност и сарађују с другима.

- **Подупире** (подржава, охрабрује) децу - васпитач храбри дете да иде изнад свог достигнутог нивоа знања и вештина и подржава га тиме што му: помаже кад је то потребно, обраћа пажњу на његова интересовања, штити га од претеране стимулације, шаље му поруке да верује у његове могућности, објашњава му и показује како се нешто користи и сл.

- **Проширује учење деце** - кроз комуникацију с њима (употребом различитих

начина изражавања), кроз акције (учешћем у игри и активностима).

2.1.5. ПЛАНИРАЊЕ У ЈАСЛИЦАМА

У јаслицама је тема или пројекат више идеја или оквир, који поставља васпитач, на основу праћења заинтересованости и интеракција деце с различитим материјалима, децом и одраслима. Васпитач се фокусира на планирање великог избора сензорних материјала, који ће увек бити доступни деци и којима ће их подстицати да истражују у затвореном и отвореном простору.

Васпитач у јаслицама планира више могућности за различите активности деце, које се истовремено одвијају и које деца сама бирају. Осим тога, васпитач планира довољно времена за рутине, кроз које помаже деци да се осећају сигурно, да развијају самоаталност и блискост с васпитачем и другом децом.

Васпитач у јаслицама иницијативу деце подржава развијањем блискости с дететом, кроз физички контакт, присну вербалну и фацијалну експресију и обезбеђивањем флексибилних рутина

Физичку средину организује као предвидиву и сигурну за дете, која истовремено нуди различите могућности за истраживање, кретање и интеракцију с другом децом и одраслима.

Васпитач у јаслицама се игра с децом и подстиче њихову радозналост за истраживањем „сада и овде“.

У јаслицама васпитач проширује активности и учење деце кроз заједничку игру с њима, чинећи доступним материјале за истраживање и омогућавањем интеракције с другом децом.

2.1.6. НАЧИН ДОКУМЕНТОВАЊА

Документовање омогућава видљивост програма, као и учења и развоја деце. Видљивост процеса учења је детету значајна, јер му омогућује да посматра свој напредак у учењу и да прави претпоставке о томе у ком правцу може да иде даље истраживање теме.

Сврха праћења развоја детета за васпитача и родитеља је потпуније разумевање његовог развоја и учења и пружање сталне подршке добробити детета, а не процењивање негових развојних могућности и постигнућа.

Сврха документовања је и континуирано грађење квалитета програма кроз критичко преиспитивање и рефлексивни приступ пракси.

Документовање дакле, подразумева праћење процеса развијања програм, кроз Тематски/пројектни портфолио и праћење процеса учења и развоја детета, кроз Дечји портфолио.

Тематски/пројектни портфолио садржи: План васпитача и Приче о теми/пројекту. План васпитача се бележи на Обрасцу за план, који васпитач сукцесивно допуњава током процеса развијања теме или пројекта.

План садржи: Оријентациони назив теме или пројекта, Образложење о томе како је дошло до покретања теме или пројекта, Датум почетка и завршетка теме или пројекта, Наведене изворе сазнања васпитача у вези с темом или пројектом, Потребну опрему и материјале, Идеје за активности с децом, Потребне ресурсе, Учешће породице и других учесника и места у локалној заједници, као изабрана места учења.

Прича о теми/пројекту је наративни запис васпитача о томе како је започета тема/пројекат, како је развијана и како је завршена.

Прича садржи текст и фотографије, којима су илустриране различите ситуације истраживања, почетне и процесне паное, као и продукте деце, васпитача, родитеља и других учесника у пројекту.

У процесу праћења развијања програма васпитач, с децом, израђује почетне и процесне панос, сегменте процеса документује фотографијама или забелешкама, а могу да израђују и сликовнице, видео клипове, брошуре, постере и инсталације у простору.

Васпитач, у сарадњи са свим учесницима програма, документује ситуације које види као важне, чиме обезбеђује вишеперспективност у развијању програма, што је основ за дијалог.

На крају процеса, користећи сву прикупљену документацију, васпитач пише причу о теми или пројекту.

Дечји портфолио садржи: скале и друге технике посматрања и праћења, групне и индивидуалне приче за учење, продукте и исказе детета настале у консултовању с децом, продукте детета настале у игри у оквиру теме/пројекта и фотографије и видео записе из различитих ситуација, који су детету драги.

Кроз портфолио се документује напредовање детета, којим се истичу његове јаке стране, његова перспектива ситуација, догађаја и активности, као и начин подршке коју је дете добило током процеса учења и развоја.

2.2. ПОНУДА ПРОГРАМА И УСЛУГА

2.2.1. ОБЛИЦИ РАДА С ДЕЦОМ

У оквиру делатности Установе, организују се различити облици рада с децом:

- Целодневни боравак – јаслице – за децу од 1 – 3 године - у трајању од 11 часова
- Целодневни боравак - обданиште - за децу од 3 године до поласка у школу – у трајању од 11 часова

- Полудневни боравак – забавиште - за децу од 5,5 година до поласка у школу - у трајању од 5 часова
- Полудневни боравак – забавиште – за децу од три године до поласка у школу, у трајању од 5 часова.

2.2.2. ПРОГРАМИ КОЈИ СЕ РЕАЛИЗУЈУ С ДЕЦОМ

Осим „Година узлета“, у Установи се реализују и следећи редовни програми: „Вртић по мери детета“, „Заједно у адаптацији“, „Прилагођени Монтесори програм“, „Програм превенције и интервенције говорних тешкоћа“, „АВС – You And Me – програм за рано учење енглеског језика“, „Програм увођења језика средине у двојезичне мађарско – српске групе“, „Wir lernen Deutsch – Daumelinchen - програм за учење немачког језика у двојезичним српско – немачким и мађарско – немачким групама“, „Заједно у припреми за школу“, „Ја полазим у школу – индивидуализација програма припреме детета за полазак у школу“, „Тимска подршка дечјем развоју“, „Здрав вртић“, „Екологија у вртићу“, „Агенда 2030 (17 SDGs)“, „Ликовни атеље“, „Хорови и оркестри“ и „Верски одгој у оквиру Монтесори програма“

2.2.3. РЕДОВНИ ЦЕЛОДНЕВНИ И ПОЛУДНЕВНИ ПРОГРАМИ

2.2.3.1. ВРТИЋ ПО МЕРИ ДЕТЕТА - инклузивни модел рада

Савремени концепт образовања

Програм се заснива на савременом концепту образовања, који уважава дете као активно, интерактивно и креативно биће. То подразумева подршку дечјој иницијативи, спонтаности и истраживачком понашању детета, као и схватању игре као посебног облика учења. У Установи се примењује од 2000/2001. године. Од 2010. године инклузивни програм је у нашој земљи и законски регулисан.

Циљ програма

Циљ је да се програм вртића прилагоди сваком детету и да се, посебно деци са сметњама у развоју, омогући што квалитетнији живот у вртићу и обезбеди подршка остваривању њихове добробити.

Кроз игру и дружење с другом децом, деца са сметњама у развоју уче о себи и другима, упознају своје окружење, сагледавају различите ситуације, усвајају језик и развијају способности интеракције.

Активности које се дешавају у вртићу су подстицајне за развој комуникације и омогућавају усвајање социјалних вештина. Вештине и знања се стабилизују уз мање интервенција него када се деца налазе само у окружењу одраслох.

Васпитачи и родитељи су активни партнери у процесу подршке учењу и развоју детета.

Начин реализације

Сви учесници програма се припремају за реализацију инклузивног програма. И васпитачи и родитељи и деца из групе и дете ометено у развоју.

Максимално је двоје деце са сметњама у развоју укључено у једну инклузивну групу. Програм рада је идентичан као и у осталим васпитним групама. Предност се даје планирању по пројектима и центрима интересовања (просторне целине опремљене разноврсним материјалима).

Специфично за инклузивне групе су индивидуални образовни планови (ИОП) који се израђују за децу са сметњама у развоју, а организују кроз игру, тако да остала деца из групе не запажају да се са том децом нешто посебно ради, а често се и сама укључују у активности.

Подршка се базира на очуваним потенцијалима детета и дозира се корак по корак, како би дете доживљавало успех, што на њега делује мотивационо. Обухваћене су области: учење и како учи (сазнајни развој, моторика, интересовања, вештине и начин функционисања), комуникацијске вештине (и развој говора), социјалне вештине, самосталност и брига о себи и утицај спољашњег окружења на учешће, развој и учење.

Заступљен је тимски рад, што значи да је за свако дете са сметњама у развоју формиран тим, који чине родитељ, васпитач детета и стручни сарадник. Они заједнички осмишљавају и реализују индивидуализоване образовне планове за дете.

Васпитачи немају улогу терапеута, нити, осим у изузетним ситуацијама, раде индивидуално с дететом. Стимулативни програм за дете је уклопљен у дешавања у групи и у њему учествују и дуга деца.

Родитељи, према својим могућностима, додатно подстичу дете код куће и воде га, према потребама, на индивидуалне третмане код специјализованих стручњака.

Евалуација

Сваки ИОП - тим израђује индивидуални образовни план за дете са сметњама у развоју, прати и евидентира његов напредак и предлаже даљу подршку. За одређивање тренутног статуса детета и његов напредак користе се чек листе, социограм и скале процене понашања и развоја. Важно је одржати континуитет у подстицајима и флексибилно реаговати у ситуацијама застоја или скокова.

За сагледавање ефеката инклузивног програма у Установи делују програмски актив и тим, а организују се и супервизијске посете стручњака из земље и иностранства.

Координатор: мр Дијана Копуновић Торма, психолог

2.2.3.2. ЗАЈЕДНО У АДАПТАЦИЈИ – програм подршке деци и породици

Програм подршке деци и породици током периода адаптације у јаслицама и вртићу, развијан је у Установи, првобитно у јасленим групама, од 2006/2007. године, да би временом пререстао у редовни програм, који се примењује у свим узрасним групама, за свако новоуписано дете.

Током периода од 2016. до 2022. године обезбеђена је континуирана едукација кадра – акредитовани семинар „Заједно у адаптацији“.

Теоријски основ

Адаптација, као прилагођавање на промену, при поласку у јаслице и вртић, представља велики изазов за дете и његову породицу. Потребна је адекватна припрема и подршка да би дете успешно решило развојну кризу. Од начина на који она буде разрешена зависиће даљи ток психофизичког развоја детета.

Програм се заснива на теорији афективне везаности. П подразумева активно учешће родитеља у подршци детету током адаптације, јер је родитељ за дете база сигурности и природна спона између познате и непознате средине.

Кроз партнерство породице и вртића, у атмосфери сарадње и међусобног повезивања, дете добија оптималну подршку за сигурне кораке у грађењу односа и развијању социоемоционалних вештина.

Програм је, по својој суштини, усаглашен с принципима развијања реалног програма, који су дефинисани у Новим основама програма.

Принцип усмерености на односе – васпитач уважава тако што током адаптације ствара подржавајуће физичко и социјално окружење, обезбеђује сигурност, безбедност деци уз присуство и учешће родитеља у животу јаслица и вртића.

Принцип животности – васпитач уважава тиме што развија заједништво деце и одраслих, стварањем прилика за заједничко учење, кроз смислене активности које организује током боравка родитеља у групи.

Принцип интегрисаности – васпитач уважава јер ствара прилике за учење, тако што омогућава деци, понудом разноврсног сензорног и другог погодног, материјала да самостално, уз подршку одраслог и у заједници с другом децом, истражују, баратају материјалима и доживљавају нова искуства.

Принцип аутентичности – васпитач уважава кад поштује интегритет, различитост и посебност сваког детета и његове породице. Овај принцип подразумева индивидуализовани приступ сваком детету у периоду адаптације и током његовог укључивања у вршњачку заједницу.

Принцип ангажованости – васпитач уважава кад подржава учење детета кроз његову сопствену активност, тј. ангажованост, иницијативу и креативно изражавање, што се током адаптације остварује уз подршку родитеља.

Принцип партнерства - васпитач уважава кад узима у озир перспективу деце и

породице, кад током адаптације развија партнерство с родитељима и укључује их у активности васпитне групе.

Циљеви програма

- Олакшати период адаптације и очувати дечје ментално и физичко здравље
- Успоставити сарадњу и партнерски однос с породицом и унапредити родитељске компетенције

Организација и реализација

Свако дете, које први пут полази у вртић и одваја се од породице, има право на адекватну адаптацију.

Први корак је информисање родитеља о значају адекватно изведене адаптације за здрав психо-физички развој детета, као и о важности њихове улоге у том процесу.

Следи оснаживање родитеља кроз тематске радионице и родитељске састанке, како би они били сигурна подршка детету. Потом се организује, у договору с родитељима, заједнички боравак родитеља и детета у вртићу, према искуствено провереном плану активности и временској динамици.

Родитељи се током боравка у вртићу активно укључују у дневне рутине, игре и заједничке активности с децом.

За све то време васпитачи настоје, кроз размену и комуникацију с родитељима, да створе темељ за развој партнерства с њима. Они су свесни да поверење, које родитељи стекну, непосредно упознајући вртић и особе које у њему раде, док бораве с дететом у групи, је најбоља гаранција да ће детету пружити потребну подршку, што ће му олакшати адаптацију.

Програм подразумева индивидуализовани приступ детету и поступност у очекивањима од њега. Дужина боравка детета с родитељем у вртићу у првим данима је скраћена и зависи од адаптивних капацитета детета. Остајање детета на спавању у вртићу је такође условљено спремношћу детета. За старију децу је потребно неколико дана, а за децу јасленог узраста око две недеље.

Важно је да дете током боравка у вртићу и учешћа у заједничким активностима с вршњацима и родитељима, разуме и доживи вртић као добро и безбедно место, где је оно добродошло, где ће се водити рачуна о његовој добробити и где ће му васпитачи пружити сигурну базу из које ће самоуверено кренути у истраживање и освајање нове средине.

Програм се организује за свако дете које први пут полази у вртић и одваја се од породице, а траје онолико колико је детету потребно да прихвати промену и почне да се осећа сигурно и прихваћено у новој средини.

Ефекти примене Програма

Оснажени родитељи, који активно учествују у процесу адаптације, брже развијају поверење у Установу, а деци с више смирености и самопоуздања пружају

подршку. Избегнуте су или смањене негативне последице по дечји психофизички развој. Евидентан је позитиван утицај на развој социоемоционалних вештина детета, развој говора и самосталности.

Унапређују се компетенције родитеља, обогаћује репертоар игара и комуникације детета и родитеља. Остварује се бржа и лакша емотивна стабилност детета. Сигуран и самопоуздан родитељ, који разуме и прихвата своју улогу у адаптацији је оптимална подршка детету у разрешавању развојне кризе.

Улагање у родитеље се вишеструко исплати, јер су они најбитнији чиниоци успешне адаптације детета

Евалуација Програма

У евалуацији програма се примењује Протокол за праћења адаптације детета. Упитника за родитеље после месец дана адаптације, Извештај о примени програма у васпитној групи и Извештај координатора о примени програма на нивоу Установе. С родитељима се организују индивидуални разговори, тематске радионице и родитељски састанци.

Реализатори

Програм реализују медицинске сестре и васпитачи у свим узрасним групама, за свако дете које се, с поласком у Јаслице и вртић, први пут одваја од своје породице.

Координатор: Бисерка Јовановић Мамужић, стручни сарадник - психолог

2.2.3.3. ПРИЛАГОЂЕНИ МОНТЕСОРИ ПРОГРАМ

Концепција и циљеви програма

Монтесори образовни систем је један од најразвијенијих и најшире заступљених програма у свету, који је осмишљен тако да лако подлеже процесима адаптације у складу с потребама појединих земаља и локалних заједница и у складу с њиховом доминантном концепцијом предшколског васпитања и образовања.

Прилагођени Монтесори програм у Србији развијен је 2000. године, У нашој установи се реализује од 2011/2012. године. Од 2020/2021. године полако улазимо у концепцију Нових основа програма и тада започиње и усаглашавање Прилагођеног Монтесори програма с Новим основама програма.

Сагледавајући основну концепцију као полазишну тачку и циљеве ова два програма, можемо закључити да су ови програми у великој мери компатибилни и то може бити основ за адаптацију Монтесори програма.

Вредности Монтесори приступа, које су у складу с Новим основама програма су: *слобода избора, самоактивност, учење путем истраживања, подстицајно окружење за учење, поверење одраслих у дете као компетентно да одлучује у и о свом учењу.*

У Монтесори приступу се полази од идеје о поштовању права детета у образовању у смислу да дете има право да бира и одлучује о свом учењу. Томе се додаје и настојање одраслих да упознају дечију перспективу и да је прихвате као извор планирања. Монтесори приступ наглашава слободу избора, јер се полази од претпоставке да су деца, која су охрабривана да праве изборе, истовремено подстицана и да преузимају одговорност у учењу.

У Монтесори приступу другим нивоом „упијајућег ума“ сматра се способност детета да организује и класификује искуство и концепте, која је уско повезана с развојем чула и друштвеним аспектом живота детета. Сматра се да дете има своје идеје и концепте од којих полази у учењу, али да је од суштинске важности у учењу питање његове партиципације у ситуацијама учења. По Монтесори приступу деца у учењу трагају за смислом, њихово учење има смисла ако проистиче и односи се на живот у широј и најширој друштвеној заједници и везује се за животне активности.

Циљна група

На основу података од 2022 године, у Установи се Прилагођени Монтесори програм реализује у три вртића. То су вртићи „Невен“, „Марија Петковић - Сунчица“ и „Марија Петковић - Бисер“, са укупно 10 група. Програмом су обухваћена деца свих узраста, од годину дана до поласка у школу. Програм се реализује на различитим језицима: на српском, мађарском и хрватском језику, као и у једној двојезичној групи на српско-мађарском језику.

Временско-просторна организација

Карактеристике окружења у Монтесори приступу, које се односе на приступачност и доступност, слободу кретања и избора, разноврсност понуде, јасну организацију, прегледност, заједничко учешће деце и одраслих у његовом уређењу, су у великој мери карактеристике окружења, које промовишу Нове основе.

Просторне целине су представљене у односу на подручја активности по Монтесори принципу. Монтесори амбијент подразумева захтеве да средина изражава културу и традицију из које деца потичу и укључује битне карактеристике савремене цивилизације. Монтесори средина је за децу средство развоја, а за одрасле могућност откривања најдубљих потенцијала детета. Подразумева унутрашњи простор, али и сваки други простор у коме се одвија учење деце (паркови, шеталишта, пошта, пијаца...).

Намештај је покретач активности, повод за активности чишћења, преношења, преуређења. Стимуланс је за свакодневни рад, који је саставни део свеукупног „проживљеног“ искуства. Функционалност му се огледа у томе што омогућава ред и редослед у употреби материјала.

Поред понуде материјала, које се препоручује у Новим основама програма, у Монтесори окружењу у понуди се налазе и Монтесори материјали. Монтесори

материјали су дидактички материјали, који прате начин учења деце предшколског узраста.

Једноставност и неструктурираност материјала наводе дете на активност, баратање, размишљање, истраживање, екпериментисање. Монтесори материјали прате развој детета. Исти материјал се може користити на различитим нивоима сложености. Свако дете их користи у складу са својим интересовањима, могућностима, расположењем, тј. на себи својствен начин.

Прилагођени Монтесори програм се реализује кроз свакодневне активности, природно уткан у реализацију Нових основа програма. Монтесори организација времена подразумева устаљени ритам дана, који прати потребе и ритам деце. Почетак дана обележава „јутарњи круг разговора“ кад васпитач уводи провокацију и покреће учење.

Улога одраслог

Монтесори приступ улогу одраслог у васпитању и образовању деце види као помоћника који посматра децу, разговара с њима о њиховим идејама и тражи начине да обезбеди окружење и активности у којима ће деца моћи да развијају своје идеје.

Улогу Монтесори васпитача најбоље описује реченица Марије Монтесори „Помози ми, да урадим сам“. Дете не сме бити препуштено само себи, али одрасли помаже само тада, толико и на начин који је потребно детету да само дође до резултата, при чему је у фокусу процес рада, а не сам резултат.

Наглашава се индиректно вођење детета, а не директно подучавање. Монтесори васпитач верује да је дете вредност по себи, да носи позитивне потенцијале и спонтану радозналост и да је чинилац сопственог развоја, јер поседује природни подстицај за делање и сазнавање.

Реализатори Програма

Реализатори програма су васпитачи који поседују сертификат Монтесори васпитача, који подразумева најмање 40 часовну едукацију од стране Монтесори друштва Србије, као и перманентно учешће на стручним скуповима, семинарима и вебинарима из области Монтесори педагогије

Координатор и стручни консултант: Ержебет Бедрозиан, педагог и сертификовани Монтесори едукатор

2.2.3.4. ПРОГРАМ ПРЕВЕНЦИЈЕ И ИНТЕРВЕНЦИЈЕ ГОВОРНИХ ТЕШКОЋА

Програм планског подстицања развоја говора се у Установи реализује од 2009. године и има за циљ смањење развојних тешкоћа у развоју говора, све присутнијих код деце. Најчешћи облици говорне патологије код предшколске деце су: поремећај

артикулације, поремећај ритма и темпа, поремећај пажње, оштећење слуха, оштећење вида, развојна дисфазја, моторна незрелост, закаснили говорно-језички развој, успорени психомоторни развој, церебрална парализа и елективни мутизам.

Контекст

Комуникативна функција језика и говора све више губи водећу улогу у комуникацији. Потиснута је другим облицима, који су симплификовани, брзи, лако се усвајају и свима су доступни. Евидентно је да нагли технолошки развој осим погодности, носи и бројне замке.

Уколико је дете у периоду сазревања неуролошких структура, кад је најпријемчивије за развој говора, богато говорно подстицано, оно брзим корацима напредује у развоју говора.

Због мањка спонтаног излагања живој речи, непосредној комуникацији и интеракцији, које су на раном узрасту неопходне за говорно-језички развој, потребно је систематски појачавати говорну стимулацију детета и применити поуздану стратегију стимулације говорно-језичког развоја у периоду осетљивости за говор, тј. предшколском периоду.

То подразумева превентивне активности с дететом, родитељем и васпитачем. Родитељ и васпитач се оснажују у улози подршке остваривању персоналне, делатне и социјалне добробити детета тј. у подршци развоју комуникативних вештина детета и употреби говора у функцији комуникације.

Схватање детета

Дете је јединствена особа, која има своја права, интересовања и искуства. Особа чија добробит зависи од односа с блиским особама.

Савремена истраживања раног детињства и образовања, која уважавају постојање индивидуалних разлика међу децом, потврђују да деца у том периоду доживљавају најбржи раст и развој, због чега је неопходно стручно праћење промена.

Сваки узраст у оквиру предшколског детињства има своје специфичности и вођење рачуна о овим специфичностима, као и индивидуалним карактеристикама детета, услов је успешног васпитно-образовног рада и превенирања говорних сметњи.

Циљ програма

Програм превенције говорних тешкоћа има за циљ пружање подршке васпитачима и родитељима у реализацији подршке детету и остваривању добробити (персоналне, делатне и социјалне) - посебно у комуникацији с вршњацима и одраслима.

Осим тога, програм по потреби подразумева и различите интервенције у виду говорно-логопедске стимулације у терапијским условима.

Посебни циљеви

- Едукација васпитача да код деце препознају тешкоће у развоју говора и планирају говорне игре и активности за њих и са целом групом
- Едукација родитеља за примену једноставних вежби и техника, које стимулишу механизме за говор у кућним условима
- Подршка родитељима да у кућним условима примене системом игара и активности, које подстичу говорно-језички развој детета, у складу с његовим потенцијалима и индивидуалним карактеристикама
- Подршка родитељима у савладавању препрека у вези с освешћивањем евидентних тешкоћа детета и успостављању партнерског односа с васпитачем

Циљна група и начин реализације

Програм је усклађен с Основама Програма предшколског васпитања и образовања. Превентивне говорне активности осмишљава Тим за превенцију говорних тешкоћа, а спроводе их васпитачи, медицинске сестре и стручни сарадник – логопед.

Намењен је за рад с децом узраста од 1 - 7 година, која су уписана у јаслице и вртић.

Остварује се кроз рад Тима за превенцију и интервенцију говорних тешкоћа на нивоу Установе, у целодневном и полудневном боравку деце.

Подразумева рад с васпитачима и медицинским сестрама васпитачима, који пролазе систем обуке за спровођење Програма и рад с родитељима.

Програма је организован у следеће целине:

- "Кажи - покажи" - превентивне говорне активности за целу групу деце
- Логомоторика у вртићу
- Говорне радионице-играонице с нагласком на вежбе дисања
- Артикулација критичних гласова
- Припрема за почетно читање и писање

Методи спровођења Програма

- **Метод игре** – као вид учења и откривања предшколског детета, који омогућује васпитачу да буде учесник процеса истраживања и развијања односа с децом.

- **Метод отвореног система** - подразумева специфичну улогу васпитача (превасходно као партнера, посматрача и пратиоца успешности реализације програма, оног који промишља и вреднује сопствену праксу, оног који ствара прилике за учење)

- **Говорне радионице** - за децу и за децу и родитеље. Изводе их васпитачи и стручни сарадник - логопед у току и ван радног времена васпитача.

- **Логопедски третмани** - спроводи их логопед, према процени логопедског статуса детета, у логопедска кабинета, у вртићу Шумица.

Децу на индивидуалне третмане доводе родитељи, што је гарант њихове успешности, услед сталне могућности сарадње с родитеља и логопеда. Логопедски третмани за поједину децу се одвијају једном недељно, два пута у току месеца или једном месечно.

Евалуација Програма

За евалуацију програма користи се Књига утисака за родитеље, Упитник о задовољству родитеља чија деца похађају логопедске третмане, Снимци, свеске деце, Интервју с децом, Процена говорно-језичког развоја детета, помоћу мерних инструмената, Упитник за васпитаче, Портфолија за свако дете укључено у логопедске третмане, Интервју с васпитачима и сл.

Аутор и координатор: Јасна Скендеровић, логопед

2.2.3.5. ПРОГРАМ ЗА УЧЕЊЕ ЈЕЗИКА СРЕДИНЕ У ДВОЈЕЗИЧНИМ МАЂАРСКО-СРПСКИМ ГРУПАМА

Циљеви програма:

Основни циљ програма је развијање доминантне двојезичности, тако да матерњи језик детета буде доминантан језик, а други језик, језик средине у којој дете живи, тако да га дете усвоји на нивоу функционалне компетентности, што резултира отвореношћу и толерантношћу према култури друге националне заједнице, која се среће у дететовом природном окружењу.

Циљеви подршке добробити детета су:

- Да схвати да је и други језик средство комуницирања у његовој друштвеној средини као и његов матерњи језик
- Да прихвати језик друштвене средине као средство комуницирања, којим може да учествује у активностима за које је мотивисано
- Да даље развија аналитичку способност за откривање елемената, структура и правила језика друштвене средине, што ће му омогућити да на начин сличан природном усвајању језика, стекне комуникативне вештине на језику средине
- Да развије позитиван културни и социјални идентитет, задовољство и понос што припада различитим заједницама.

Циљна група

Двојезичне групе се формирају првенствено за децу која живе у природној, двојезичној средини. Групе се формирају на дужи период – на три до четири године трајања, како би основни циљ, усвајање доминантне двојезичности, могао бити остварен. То значи да програм обухвата узраст деце од 3 године до поласка у школу.

На основу података из 2021/22. годину, програм се уводи у два вртића и то у вртиће „Шумица“ у 5 група и “Невен“ у 1 групу.

По могућности групе се формирају по принципу: 1/3 групе чине деца чији је матерњи језик српски језик, 1/3 групе чине деца чији је матерњи језик мађарски, а 1/3 групе су двојезична деца. Тако може да се оствари да деца учесници једна од других, што ситуације учења језика чини природним.

Временско-просторна организација

Програм подразумева ситуационо учење језика, тако што је језик средине уткан у ситуације и активности кроз које га дете упознаје и смислено употребљава, као природни, саставни део свакодневног живљења.

Јасно постављене просторне целине дају могућност за самостално и сигурно сналажње детета у том простору, без обзира на језик и који је једнако изазован деци без обзира на језик.

Шире окружење деце, локална заједница где је двојезичност реална, природна појава свакодневнице, служи као простор за учење другог језика и ван вртића. Сви сегменти простора се постављају у односу на препоруке из Нових основа програма.

Реализатори Програма

Програм се заснива на породичном моделу координисане двојезичности, што у пракси значи да се деци у групи један васпитач обраћа на једном језику, а други на другом. Захтев према васпитачима, реализатора програма, је да се исправно служе са оба језика. Деца се обраћају васпитачима и другој деци на језику на ком желе.

Васпитачи помажу деци да стекну комуникативна искуства на оба језика:

- Користећи контекст који нуди ситуација у датом окружењу
- Пружајући могућности деци да симултано користе више чула
- Стимулишући децу да уз употребу чула учине и одређени когнитивни напор у откривању значења поруке на нематерњем језику
- Синхронизовањем вербалног изражавања с моторичким изражавањем

Координатор: Бисерка Јовановић Мамужић, психолог

2.2.3.6. ABC - YOU AND ME – програм за рано учење енглеског језика

Програм се у Установи примењује од 2009. године, кад је организован у три васпитне групе. Од 2021. године број група у којима се реализује је четири.

Циљеви програма

- Развој комуникативних способности деце на енглеском језику у периоду осетљивости за усвајање страног језика
- Изградња позитивног става и мотивације деце према учествовању у активностима на енглеском језику

Циљна група

- Деца узраста од 3 до 6 година

Начин реализације

Програм се реализује свакодневно. Дужина трајања активности се прилагођава могућностима сваког детета. За свако дете у групи се води портфолио.

Васпитачи у току дана подстичу децу да се укључе у активности на нивоу велике групе, у малим групама, у пару или индивидуално. Нагласак је на раду у малим групама деце и на индивидуалним активностима.

Све групе у којима се програм реализује су опремљене адекватним дидактичким материјалом, који омогућава индивидуалне активности детета.

Број активности које се организују с децом се постепено повећава. Почиње се са једном активношћу за целу групу и постепено се тој активности, имајући у виду мотивацију деце, додаје још по једна активност (цела група, мала група). Постепено се повећава и дужина активности на енглеском језику.

Активности се организују и у различитим животним ситуацијама: за време прања руку, припремања за излазак у двориште, за време оброка, пред спавање, у различитим просторним целинама и сл.

Реализатори програма

Програм реализују васпитачи који су прошли додатну методичку обуку за рад на енглеском језику и имају Б2, Ц1 и Ц2 ниво познавања енглеског језика. Васпитачи програм реализују у својим васпитним групама.

Евалуација Програма

Током реализације програма, прати се мотивисаност, учешће и комуникација деце у активностима. Такође се процењује задовољство родитеља програмом, односно комуникацијским вештинама детета и њиховим позитивним ставовима према енглеском језику.

Очекивани ефекти Програма

Очекује се да дете стекне позитиван став према учествовању у активностима на енглеском језику, разуме инструкције на енглеском језику, што потврђује укључивањем у игре и активности на енглеском језику. Очекује се да дете буде способно и да оствари комуникацију на енглеском језику.

Аутор и координатор: Виолета Врцелј Одри, педагог

2.2.3.7. WIR LERNEN DEUTSCH - DAUMELINCHEN

програм за рано учење немачког језика у двојезичним групама

Теоријски приступ

Научна истраживања ране двојезичности, вишејезичности и учења страног језика у раном детињству показују да усвајање страног језика на раном предшколском узрасту може бити врло успешно.

Дете од треће године има најбоље предиспозиције за учење језика. У том добу најинтензивније се развија део мозга који је одговоран за учење језика. Доказано је да се у овом добу научене речи и појмови никад не заборављају, могу да избледе, али кад особа поново дође у контакт с тим језиком речи се враћају.

На раном узрасту дете други, страни језик учи по истој шеми по којој учи и матерњи језик, јер се у мозгу двојезичне деце за оба језика ствара само једна мрежа неурона, која се користи и за касније, лакше, савладавање неког другог језика.

Једнојезична деца, супротно томе, за сваки нови језик стварају нове мреже.

Принцип рада

Основни принцип и методологија рада се заснива на схватању детета као сунђера, који упија утицаје средине.

Када се "потопе" у околину у којој су у сваком моменту у контакту са страним језиком, било то у соби, у купатилу, у гардероби, на дворишту, за време игре, деца као сунђери жедно упијају њене утицаје на природан и спонтан начин. Сходно томе у овом моделу улога одраслог је да деци пружи широку палету могућности, тако да они на привлачан начин могу бити у контакту с немачким језиком.

Примењени модел је модел "Делимичне имерзије". Другачије речено, то је модел учења језика када се дете "урања", поставља у језички аутентично окружење, када добија такозвану "језичку купку". Модел ране делимичне имерзије подразумева да дете 60% језичког контакта, на почетку и 70% на крају програма, остварује на страном језику и то у природним животним ситуацијама у вртићу.

Основни концепт и циљна група

Овај програм је намењен деци предшколског узраста од 3 до 7 година старости. Примењује се од септембра 2007. године у три васпитне групе у вртићу "Палчица". Све групе су мешовитог узраста, две су српско-немачке, а једна је мађарско-немачка. Програм се односи се на читав циклус предшколског васпитања и образовања у вртићу.

Концепт се заснива на развијању комуникативних способности на матерњем и страном језику у двојезичној групи. У свакој групи раде по два васпитача, која говоре оба језика.

У основи програма је схватање да је рана двојезичност природна језичка вештина, која помаже развју дечје интелигенције. Програм који се спроводи у овом вртићу је у складу с Основама програма предшколског васпитања и образовања, као и с Препорукама Европске комисије за двојезичност. Вртић "Палчица" је једини у регији и први те врсте у коме деца предшколског узраста интензивно уче немачки језик.

Циљ Програма

Основни циљ Програма је да се поред развијања целокупне личности детета и остваривања његове добробити, развија и дететов афинитет према двојезичности.

Програм тежи да створи жељу код деце за учењем страног - немачког језика, тј. језика традиције. Очекује се да се доминантна двојезичност постигне после три до четири године проведених у двојезичној групи.

Специфични циљеви

Специфични циљеви су у складу с циљевима Општих основа предшколског васпитања и образовања.

- Развијање позитивног ставова према немачком језику
- Развијање говорних способности на немачком језику
- Смањивање разлике између матерњег и језика традиције
- Развијање комуникативних компетенција на немачком језику: разумевање и самоизражавање
- Развијање компетенција за укључивање у активности на немачком језику.
- Развијање отворености према страном језику, кроз упознавање друге културе.

Методолошки приступ

Имерзијални приступ значи да васпитачи у току дана омогућава деци различите прилике за укључивање у различите односе и ситуације комуникације на немачком језику. Циљеви се остварују кроз игру, свакодневне рутине и аутентичне ситуације обележавања и прослављања празника као што су: "Erntedankfest", "Laternenfest", "Weihnachtsfest" итд.

Процес од пасивних ка активним језичким компетенцијама се постиже постепено, по угледу на метод Марије Монтесори. Важно је деци обезбедити ситуације и прилике за перцепцију, асоцијацију, слушање, стицање искуства и доживљавање, а затим и за разумевање, памћење, избор и на крају продуктивни изговор стране језичке структуре.

Примењује се техника драме, која је врло мотивишућа, јер користи лутку као преносиоца језика и језичког модела. Простор се стално прилагођава актуелним догађањима и активностима, а у његовој реорганизацији и обогаћивању разноврсним материјалима, учествују и деца и њихови родитељи. Деци су обезбеђене предвидиве секвенце у дневном распореду, уз флексибилност временске организације.

Како је за већину деце васпитач једини модел немачког језика, важно је обезбедити интензиван и разноврсан инпут кроз занимљиве ситуације, активности и игре.

Реализатори

Реализатори програма су васпитачи, који говоре немачки језик на нивоу Б1 степена познавања немачког језика. Васпитачи су обучени професионалци, који су успешни и у комуникацији с родитељима, а за децу су модел и преносиоци језика и културе.

За успешност програма важна је сарадња с родитељима, који су носиоци подршке деци изван вртића.

Супервизија

Супервизор је др Моника Јагер Манзне, позната и призната доктор немачког језика и професор двојезичног васпитања. Више од четрнаест година је вођа Тима за развијања имерзијалног програма у Баји, у Републици Мађарској. Овај имерзијални програм је за сада једини у Европској Унији признати програм двојезичности.

Аутор и супервизор: др Моника Јагер Манзне из Републике Мађарске

Координатор: Јосипа Гулишија, васпитач, вртића "Палчица"

2.2.3.8. ЗАЈЕДНО У ПРИПРЕМИ ЗА ШКОЛУ -

- програм подршке деци и породици

Теоријски основ

Програм полази од савремене концепције схватања детета да је оно јединствено и компетентно биће, које кроз грађење односа с децом и одраслима, кроз игру и комуникацију, учи и развија своје потенцијале и формира се као конструктиван и креативан члан заједнице. Дете је биће акције. Има урођену радозналост и потребу да истражује.

За креативно живљење и успех у школи неопходне су базичне вештине и способности, које се развијају током раног и предшколског детињства, у процесу узајамног деловања учења и сазревања. Важну улогу у том процесу имају родитељи и васпитачи.

Усклађено деловање породице и вртића најбоље може подржати оптимално остварење дететових потенцијала и његове добробити.

Циљеви програма

- Допринети унапређењу родитељских компетенција у остваривању добробити детета
- Допринети унапређењу професионалних компетенција васпитача у области комуникације и сарадње с породицом
- Олакшати детету транзицију из вртића у школу и почетак школовања.

Реализација програма

Програм наглашава холистички приступ зрелости детета за школу, али и осветљава поједине аспекте личности детета и њихову међусобну повезаност и условљеност.

Разматра унутрашње и спољашње чиниоце сазревања и учења, као што су утицаји наслеђа, породице и социјалне средине. Бави се практичним питањима улоге родитеља и вртића на одрастање, развој вештина и остваривање персоналне, делатне и социјалне добробити детета.

Анализира и препоручује примену поступака, инструмената и материјала у вртићу и породици, који подржавају развој компетенција детета, а уједно унапређују и родитељске компетенције и професионалне компетенције васпитача.

Програм се примењује у раду с родитељима и њиховом децом узраста од 5,5 година до поласка у школу, према слободном опредељењу васпитача. Реализација програма тече од октобра/новембра до марта/априла наредне године.

Реализација програма подразумева: Одржавање родитељског састанка у форми радионице, Сагледавање сопствене улоге и преузимање одговорности за квалитет подршке развоју детета, Сагледавање потенцијала детета (интересовања, начин учења, спремност на сарадњу, иницијативност и заједничко деловање у игри с вршњацима, преузимање одговорности за сопствене поступке и контролу емоционалног испољавања).

Затим, у индивидуалном разговору, следи Размена запажања родитеља и васпитача о функционисању детета у породици и вртићу, уз илустрације дечјих интересовања, вештина и способности, начина учења и напредовања (дечји портфолио, производи дечјег рада, различити прилози и забелешке о детету и сл.).

Потом следи Заједничко планирање ситуација и односа кроз које дете може стицати искуство и остваривати своју персоналну, социјалну и делатну добробит, Заједничко праћење напредовања детета кроз документовање процеса производња његових активности у реализацији заједничких пројеката с вршњацима и одраслима.

Овај процес од васпитача захтева сталну посвећеност и укљученост у дешавања у групи, континуирано праћење и вредновање развијања програма с децом, као и праћење и документовање учења и напредовања детета. Од родитеља се очекује заинтересованост за своје дете, спремност да уложи време и труд у развијање односа с њим и спремност на партнерско деловање с васпитачем

Евалуација примене програма

Васпитач припрема, и координатору програма прослеђује, Извештај о резултатима примене програма, који садржи податке о томе како је текао и колико је био успешан процес сарадње с породицом и каква је и у којој мери остварена добробит детета у том процесу. Осим тога родитељи вреднују квалитет програма и задовољство током процеса и појединим његовим сегментима.

Реализатори програма су васпитачи у целодневном и полудневном боравку, који раде с децом узраста од 5,5 година до поласка у школу.

Координатор: Јагода Кораћ, васпитач

2.2.3.9. ЈА ПОЛАЗИМ У ШКОЛУ - индивидуализација програма припреме детета за полазак у школу

Полазиште Програма

Савремена концепција васпитања и образовања предшколске деце истиче важност неговања партерског односа вртића и породице у процесу планског подстицања развоја детета.

Програм је утемељен на уверењу да се оптимални развој детета постиже уколико вртић и породица заједнички стварају услове, ситуације и прилике за активно учешће детета у процесу учења. Он представља једну од могућих стратегија које подразумевају двосмерну комуникацију између породице и вртића, а која се остварује личним контактом.

Квалитету Програма доприноси едукација васпитача. Семинар „Ја полазим у школу“ је акредитован од програмске 2014. године и добио је акредитацију до августа 2022. године што ће омогућити бесплатну обуку свих запослених.

Циљна група

- Родитељи деце и деца узраста од 5,5 година до поласка у школу.

Начин реализације

Право време за примену програма је сам почетак радне године, јер у том случају остаје довољно времена да се, заједно с родитељима, испланира подршка добробити и подстицање развоја детета. Још већи успех се постиже уколико се с применом програма отпочне пре него што дете напуни 5,5 година.

Васпитачи и стручни сарадници су иницијатори сарадње с родитељима и аутори Водича за родитеље, кроз процес подстицања развоја деце.

Васпитачи реализују два родитељска састанка и пријеме за родитеље сваког детета. Имају могућност да родитељске састанке одрже у сарадњи са стручним сарадником. Обука родитеља је распоређена у два сусрета. Први сусрет (септембар-октобар - око 100 минута) и други сусрет (октобар - новембар - око 100 минута).

Предвиђен је минимум један пријем за свако дете - око 30 минута.

Садржај обуке родитеља подразумева следеће теме у првом сусрету: самосталност, интересовања, пажња, памћење, емоције, радне навике, односи с другима – децом и одраслима, говор, став према вртићу, а у другом сусрету теме: крупна моторика, ситна моторика, графомоторика, когнитивни развој, анализа способности, знања и вештина детета и одређивање нивоа зрелости детета и договор о пријемима родитеља.

Евалуација примене програма

За евалуацију примене програма се користе: Анализа Листе васпитача за евалуацију одржаних родитељских састанака и пријема за родитеље након примене програма, Супервизијски састанци с васпитачима, чији је циљ размена искустава у

примени Програма и Анализа Упитника за родитеље, који служи за процену личног задовољства и корисности учествовања у Програму.

Реализатори програма:

- Васпитачи који раде с децом узраста од 5,5 година до поласка у школу и који су обучени за рад по овом програму, похађањем акредитованог семинара „Ја полазим у школу – индивидуализација програма припреме детета за полазак у школу“.

Аутор и координатор: Виолета Врцељ Одри, педагог

2.2.3.10. ТИМСКА ПОДРШКА РАЗВОЈУ ДЕТЕТА

Програм је настао 2014/15. године као одговор на потребе васпитача, који су реализовали програм "Ја полазим у школу – индивидуализација програма припреме детета за полазак у школу". Подршка васпитачима је била потребна за рад с родитељима млађе деце, који би се заснивао на истим принципима и методологији рада као и програм Ја полазим у школу.

Програм је намењен родитељима деце узраста од једне до 5,5 година. Осмишљен је са циљем укључивања родитеља у израду и реализацију програма за остваривање добробити и подстицање развоја детета, пре него што оно крене у припремни предшколски програм.

Програм пружа васпитачима смернице о начинима укључивања родитеља у процес планирања и подстицања развоја детета и нуди им инструменте за праћење напредовања детета. Исте инструменте користе и васпитачи и родитељи, што омогућава усмеравање пажње на исте сегменте дечјег развоја.

Реализатори програма су медицинске сестре васпитачи и васпитачи који су прошли обуку „Тимска подршка развоју детета“.

Општи циљеви програма

- Оснажити родитеље у родитељству – унапређивати родитељске компетенција о улози породице у подстицању развоја детета
- Унапредити сарадњу породице и вртића у циљу остваривања добробити детета и подстицања његовог детета
- Израдити, применити и пратити напредовање детета кроз индивидуални програм подстицања развоја детета - сарадња васпитача, родитеља и стручних сарадника

Начин реализације програма

Обука родитеља траје четири сата, распоређено у два сусрета, по два сата. У првом сусрету (септембар/октобар) се обрађују теме: самосталност, интересовања,

пажња, памћење, емоције, радне навике, односи с другима – децом и одраслима, говор, став према вртићу.

У другом сусрету (октобар/новембар) се обрађују теме: крупна моторика, ситна моторика - графомоторика, когнитивни развој, анализа способности, знања и вештина детета и одређивање нивоа зрелости детета и договор о пријемима родитеља.

С родитељима се ради интерактивно (кроз радионице, индивидуални рад, рад у малим групама и рад у великој групи) и кроз индивидуалне разговоре.

Начин праћења примене Програма

Реализатори програма попуњавају листу за евалуацију родитељских састанака и пријема родитеља. На крају сваке године предвиђени су супервизијски састанци с реализаторима програма.

Аутор и координатор: Виолета Врцељ Одри, педагог

2.2.3.11. ЗДРАВ ВРТИЋ – програм за очување здравља и усвајање здравих навика

Програм је конципиран и развијан у оквиру здравственог васпитања, који спроводи Завода за јавно здравље Суботица и прим. мр сц. мед. др Нада Косић Бибић, др Мирјана Дакић. У нашој установи се примењује од 2000. године. Здравствене теме се обрађују кроз интересантне активности и игре, са мноштвом очигледних средстава, слика, апликација и модела, у трајању од 20 до 30 минута.

Циљ Програма

- Здравствено просвећивање
- Развој здравих навика
- Развој нервног система кроз физичке активности
- Промовисање здравог начина живота
- Брига о физичком и менталном здрављу
- Усвајање знања о људском организму - чула, органи, системи
- Обележавање Светског дана здравља, срца, хране, бубрега ...

Начин реализације

У раду с децом се примењује метод игре, разговор – дискусија, истраживање и презентација. Динамика реализације Програма у појединим вртићима зависи од њихове заинтересованости и договора с васпитачима.

У појединим групама и вртићима је то 2-3 пута месечно, као у Веверици и Мандарини. У неким је то 2-3 пута годишње, као у Палчици и вртићу Наш бисер. У неким је једном годишње, као у вртићу Маслачак, Звончица и Дуга.

У зависности од актуелних дешавања у вртићу, пројеката који се реализују у групама с децом и заинтересованости родитеља, теме и динамика реализације се прилагођавају сваком вртићу и васпитној групи.

Активности се реализују на српском и мађарском језику.

Програм се може реализовати и онлајн: преко ЗУМ – платформе (у вртићима Звончица, Балончићи, Сунцокрет, Веверица, Марјаи Марија и Санда Марјановић), аудио - онлајн (у вртићу Мандарина), помоћу снимка радионице (у вртићу Санда Марјановић, Алиса, Зека, Бубамара, Палчица, Шумица, Полетарац, Наш бисер и Пинокио).

Планиране теме

- Исхрана здрава за срце
- Колико пута треба јести у току дана
- Делови тела, унутрашњи органи, чула
- Систем за дисање
- Посета зубару и начин прања зуба
- Безбедност у саобраћају
- Дневне активности
- Зашто је бављење спортом здраво за срце и плућа
- Хигијена тела
- Све о људском телу

Аутор и реализатор: Енике Черник, здравствени сарадник – васпитач,
сарадник за здравствено васпитање ЗЈЗ Суботца

2.2.3.12. ЕКОЛОГИЈА У ВРТИЋУ

Еколошки програм за децу предшколског узраста, са мноштвом различитих активности, пројеката и програма је почео да се реализује у Установи 2004. године

Од тада је дух екологије заживео у вртићима и васпитним групама целодневног и полудневног боравка деце свих узраста и језика васпитно- образовног рада.

Еколошки програм је специфичан по томе што обухвата велики број разноврсних активности, програма и пројеката. У оквиру Еколошког програма се реализују следећи пројекти:

- Вратимо природи, она памти - компостирајмо
- Eco friends and eco kids
- Вртић у шуми

Програм садржи следеће програме, који су почели да се реализују у различитим временским периодима:

- Компостирање - од 2004.

- Садња дрвећа и јелки - од 2004.
- Одношење секундарних сировина - од 2004.
- Садња расада цвећа и уређење баште и повртњака - од 2004.
- Кућни љубимац - од 2012.
- За чистије и зеленије школе у Војводини - од 2012.
- Мерење старих батерија - од 2012.
- Рециклажне еколошке радионице - од 2013.
- Воћни рођендан - од 2013.
- Еко патрола од 2014

Циљна група

Програм је намењен првенствено деци најстаријег узраста, али у њему учествују и млађа деца. Реализује се током радног времена вртића у целодневном и полудневном боравку.

Циљеви Програма

- Развијање свести и личне одговорности за бригу о животној средини
- Учесће деце у уређењу, пековању и чувању простора вртића и дворишта
- Развијање свести о важности здраве исхране
- Развијање еколошке свести о потреби бриге о младим стаблима
- Учесће деце у очувању чистијег и зеленијег амбијента у дворишту вртића
- Развијање свести деце и родитеља о важности штедње енергије – кроз мерење потенцијала истрошене батерије и откривање начина на које се она може рециклирати и поново користити, као и мењање навика при коришћењу батерија
- Развијање навика о еколошком одлагању батерија
- Приближавање детета природи – кроз што чешћи боравак деце у природи
- Развијање свести о потреби управљања отпадом – кроз указивање на све већи проблем одлагања отпада и могућности за његово коришћење
- Приближавање детета животињама

Начин реализације

Програм се реализује у свим вртићима, који се определе за учешће у појединим пројектима, програмима и активностима.

Динамика рада је специфична. Реализација појединих активности зависи од годишњих доба, типа активности и карактеристика програма и пројеката којима припадају. То значи да се активности реализују у складу с динамиком програма, једном недељно, једном месечно, више пута пута месечно или годишње.

Приликом слављења дечјег рођендана, слављеник уместо тортом, другаре части воћем, а оно што остане, деца одлажу у компостер, који се налази у њиховом дворишту. Самим постојањем компостера смањена је количина отпада. Деца крајем

недеље одлазе до компостера и прате процес разлагања остатака воћа и поврћа у њему.

Свакодневно од куће деца доносе компост масу у одлажу је с родитељима у компостер. У пролеће се компост маса поклања расаднику Зоо врта Палић, а за узврат се добијају расади цвећа, које деца саде у баштице и саксије.

Деца у договору с васпитачима саде семење поврћа и цвећа у своје мини баште у вртићу, а за обогђивањ зенљишта користе компост из свог компостера.

Током јесени и зиме вртићи на поклон добијају младе саднице дрвећа и јелки од Горанског расадника и месних заједница.

У пет вртића током целе године деца мере старе батерије и оне које процене да су још добре, поново враћају на коришћење родитељима. Свака група је опремљена апаратима за мерење снаге батерија. Мерење батерија се ради тимски, па се уједно развија и сараднички дух међу децом.

Еколошке радионице за децу и родитеље су начин да се ради тимски и уочи проблематика неискоишћености пет и папир амбалаже. Продукти које деца израде с родитељима су право креативно богатство. Радионице се одржавају у договору с породицом, најчешће једном или два пута годишње.

У договору с родитељима кућни љубимац се доноси у вртић, најчешће петком. Тиме се развија љубав према животињама и учи брига о њима. Упознају се карактеристике и начи чувања љубимца, начин исхране и одржавања простора у коме он борави.

Током године се у вртићима сакупља разноврсан отпадни материјал. Сваки вртић, у договору с децом и родитељима, добијени новац користи за своје потребе, а уједно се тиме доприноси смањењу отпада у својој месној заједници.

Очекивани ефекти

- Учешћем у еколошким активностима добија се лепше, богатије, чистије и здравије окружење у коме деца бораве
- Задовољно дете и боља сарадња са породицом
- Развијање навика конзумирања свежег воћа и поврћа
- Дете рационално процењује и вреднује уредну и неуредну средину
- Поновно искоришћавање снаге старих батерија у часовницима, даљинским апаратима, лампама

Реализатори Програма

Програм с децом реализују васпитачи у сарадњи с родитељима, локалном заједницом, Покрајинским секретаријатом за образовање, прописе, управу и националне мањине - националне заједнице, Покрајинским секретаријатом за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине и Покрајински секретаријатом за енергетику и минералне сировине.

Евалуација Програма

Програм се евалуира подношењем Извештаја координаторима еколошких активности у Установи на крају школске године.

Координатори:

Снежана Јоцић, мастер васпитач и Биљана Мамужић, дипломирани васпитач

2.2.3.13. АГЕНДА 2030 (17 SDGs)

Циљеви одрживог развоја

Циљеви одрживог развоја, тзв. глобални циљеви, усмерени су на заштиту човекове околине, искорењивање сиромаштва, схватање проблема климатских промена, обезбеђивање мира и напретка за све.

Сви циљеви су међусобно повезани и кључ успеха једног циља лежи у сагледавању изазова који су својствени неком другом циљу.

Постизање циљева одрживог развоја подразумева партнерство влада, приватног сектора, цивилног друштва и грађана, како би се будућим генерацијама обезбедило боље животно окружење.

Остваривање ових циљева великим делом зависи од имплементирања оваквих садржаја у васпитно-образовни процес.

17 циљева одрживог развоја

1. Свет без сиромаштва
2. Свет без глади
3. Здравље и благостање (промовисати здрав живот, здраву исхрану)
4. Квалитетно образовање
5. Родна равноправност
6. Чиста вода и санитарни услови (ширити знање и свест о важности чувања питке воде, јер су ресурси угрожени)
7. Приступачна енергија из обновљивих извора (промовисање енергије Сунца, ветра и осталих обновљивих енергија у циљу смањења емитовања угљен диоксида у атмосферу)
8. Достојанствен рад и економски раст
9. Индустрија, иновације и инфраструктура
10. Смањење неједнакости
11. Одрживи градови и заједнице
12. Одржива потрошња и производња
13. Заштита природе

14. Очување воденог света
15. Очување живота на земљи
16. Мир, правда, снажне институције
17. Партнерство у остваривању циљева

Васпитањем и образовањем деце предшколског узраста о актуелним проблемима и важности деловања одмах и сада с циљем побољшања живота на Земљи и спречавања уништења живота на Земљи, образујемо будуће генерације, које ће бити свесне значаја поштовања и тежње ка остваривању ових циљева.

Програм траје током читаве године, а обухвата учествовање различитих вртића у различитим глобалним пројектима у вези са 17 циљева одрживог развоја, које су поставиле УН 2015. године.

Координатор: Наташа Врапчевић, васпитач - сертификовани едукатор Националне Географије и амбасадор Teach SDGs

2.2.3.14. СЛИКАРСКИ АТЕЉЕ - програм ликовних радионица

Овај програм је намењен деци предшколског узраста и подразумева учешће деце у креативним ликовним радионицама, у малим групама, кроз експериментисање различитим ликовним техникама и материјалима.

Циљ

Циљ програма је да деца кроз ликовни израз развијају своје вештине креативног изражавања и стекну искуства у примени различитих, сложенијих ликовних техника.

Заступљена ликовна подручја

- Вајање
- Осликавање глине
- Графика на гипсаној плочи
- "Камени" цртеж на гипсаној плочи
- Батик - осликавање воском и везивање тканине
- Сликање на стаклу у техници наиве

Циљна група

Ликовне радионице се организују за децу узраста од три године до поласка у школу, која похађају вртиће Установе.

Начин реализације

С децом се ради у току радног времена Установе, у малим групама. Динамика рада се прилагођава сваком детету, његовој мотивацији и искуству у раду с одређеним

техникама и материјалима, као и могућностима појединих вртића да доводе децу у атеље.

Радионице се организују, у договору с васпитачима, једном недељно. Као појединачне и у циклусима, који обухватају примену више различитих ликовних подручја.

Дечји ликовни радови, који настају у Ликовном атељеу, учествују на многобројним ликовним конкурсима у земљи и иностранству, а изабрани од њих, у различитим техникама, се чувају у сталној поставци Галерије атељеа.

Од 2021/2022. године нови стручни сарадник за ликовно, наставља да чува и негује традицију Ликовног атељеа, да обогаћује садржај његовог рада иновацијама и у њега уноси креативни дух у складу са стилем и особеностима свог ликовног израза и афинитета.

Аутор и реализатор: Александра Војновић Шкрбић, стручни сарадник за ликовно

2.2.3.15. ДЕЧЈИ ХОРОВИ И ОРКЕСТРИ

У Установи постоји пет дечјих хорова и два дечја оркестра. Хорови промовишу и негују дечје музичко стваралаштво. Садржај рада чине дечје и народне песме, прилагођене опсегу дечјег гласа. Сваки хор негује специфичан репертоар и стил извођења.

Сви хорови наступају на манифестацији дечјег стваралаштва "Клинцијада" и у Великој већници Градске куће на меморијалном концерту "Невзета Кадирић" на коме, осим наших хорова и оркестара наступају и гости из других предшколских установа Војводине.

Оркестри негују свирање на дечјим инструментима: ксилофону, металофону, вибрафону, удараљкама, штапићима и импровизованим инструментима ручне израде.

Оркестри наступају на смотри дечјег стваралаштва "Клинцијада" и на меморијалном концерту "Невзета Кадирић".

Хорови предшколске установе

- Хор "Невзета Кадирић"- вртић Шумица
- Хор "Весели славуј"- вртић Зека
- Хор "Марија Петковић - Сунчица" - истоимени вртић
- Хор "Виртуози"- вртић Звездице
- Хор "Распевани цврчак" - вртић Санда Марјановић

Оркестри предшколске установе

- Оркестар "Марија Петковић - Сунчица", истоимени вртић
- Оркестар „Петар Пан“ – истоимени вртић у Таванкуту

У оквиру наступа хора и оркестра обично неколицина деце има соло певачке и извођачке тачке на инструменту. То су деца која похађају наше вртиће и Музичку школу – музичко забавиште у Суботици.

Хор "Невзета Кадирић" - вртић "Шумица"

Хор "Невзета Кадирић" у вртићу Шумица је настављач традиције музичких радионица с предшколском децом, која је започета пре више од три деценије.

Чланови хора су деца старијег и најстаријег узраста из 8 васпитних група. Реализација подразумева рад у мањим групама и с целим хором. Програм рада се одвија једном недељно током читаве године, од октобра до јуна месеца, у трајању од 15 до 30 минута, а састоји се од избора дечјих песама на српском, мађарском и енглеском језику, уз живу музичку пратњу на клавиру и синтисајзеру.

Хоровође: Лена Лазић и Соња Ромић, васпитачи

Хор и Оркестри "Марија Петковић-Сунчица" - вртић "Марија Петковић-Сунчица"

Хор и два оркестра делују у оквиру "Музичке радионице Марија Петковић-Сунчица", од оснивања Монтесори вртића у Суботици.

Чланови су деца мешовитог узраста. Програм хора и оркестара су дечје и верске песме. Наступи су разноврсни и зависе од пригодних дешавања за која се деца припремају. Наступају током читаве године, од октобра до маја месеца, у вртићу и локалној заједници.

Наступи се одржавају поводом Сунчане јесени, Дечје недеље, Дана Балинта Вујкова, Светог Николе, Материца, Божићног концерта, Хрцковог и вртићког маскенбала, Дана породице, Клинцијаде, Завршне приредбе и сл. Програми се одвијају као приредбе, представе, концерти, ревије, посете и сл.

Хоровође и диригенти: Марина Пиуковић и Мирјана В. Шимоков, васпитачи

Хор "Распевани цврчак" - вртић "Санда Марјановић"

Хор "Распевани цврчак" у вртићу "Санда Марјановић" постоји више од дванаест година. Чланови хора су деца старијег и најстаријег узраста. Пробе хора се одржавају два пута недељно по 30 минута током године. Обухватају вежбе дисања, упевавање и певање. Програм чине дечје и традиционалне песме. Деца се припремају за наступе на "Клинцијади", Меморијалном концерту "Невзета Кадирић" и "Мелодијади" у Кањижи. Реализација програма се одвија уз музичку пратњу тамбурице.

Хоровође: Иван Ромић, васпитачи

Оркестар „Петар Пан“ – вртић Петар Пан у Таванкуту

Овај оркестар постоји од 2016. године. Чине га деца вртића Патар Пан, узраста од 4 – 6 година. Негују оригиналан приступ сценском извођењу дечје ритмичке и ауторске музике. Свирају на оригиналним, ручно израђеним инструментима.

Диригент и композитор: Ненад Темуновић, васпитач

2.3. ФИЗИЧКО ОКРУЖЕЊЕ КАО ДИМЕНЗИЈА ПРОГРАМА

Реални програм у сваком вртићу зависи од структуре и културе Установе.

Организациона структура Установе подразумева организацију простора и времена, структуру запослених, начин организације група (број деце у групи, број одраслих према броју деце, начин структурисања група).

2.3.1. ФИЗИЧКО ОКРУЖЕЊЕ

Физичко окружење подразумева просторну и временску организацију у Установи и директно одређује положај детета и васпитача у програму. Физичко окружење утиче на односе, што заједно чини непосредну средину за учење.

Простор није нешто дато по себи, независно од програма. Напротив, простор најдиректније и најконкретније одражава примењену концепцију Основа програма.

Временска организација, такође, најнепосредније утиче на живот деце и одраслих у вртићу. У дневном ритму, деци је потребно обезбедити предвидивост, али и флексибилност.

Квалитетно физичко окружење:

- Подржава сарадњу и позитивну међузависност
- Уважава иницијативу и посвећеност у активностима
- Омогућава истраживање, експериментисање и стваралаштво
- Промовише различитост
- Одсликава припадност и персонализованост
- Обезбеђује телесни, сензорни и естетски осећај и зачудност

2.3.2. ОРГАНИЗАЦИЈА ПРОСТОРА

Простор радне собе је структурисан на различите просторне целине, чиме се деци осигурава предвидивост и сигурност у простору. Немају све собе исте просторне целине и целине у једној соби се повремено мењају, у складу с темом пројекта, који је актуелан у групи.

Простор за реализацију реалног програма није само радна соба, него и двориште вртића и заједнички простори у вртићу, као што су ходници, холови, атријуми, сале и изабрана места у локалној заједници.

При организацији и уређењу физичког простора у вртићима се води рачуна да он омогућава остваривање циља програма, тј. да подржава добробит детета. Што се тиче просторних целина, које се органирају у радним собама и понуде материјала, који се излаже у собама, дворишту и заједничким просторима вртића, руководимо се принципима уређења простора, датим у Новим основама програма и Правилником о

ближим условима за оснивање, почетак рада и обављање делатности предшколске установе.

Простор је организован тако да деци пружа осећај сигурности и предвидивости, али и флексибилности и могућности за прилагођавање специфичностима групе и актуелним темама којима се деца баве.

Заједнички простори – ходници и холови вртића пружају осећај пријатности и добродошлице, па се деца у њему осећају опуштено, прихваћено, да припадају групи и вртићу и уважено као јединствене личности, које могу слободно да комуницирају и размењују своје утиске, запажања, доживљаје и идеје с децом свих узраста и одраслима.

Простор и амбијент радних соба у вртићима је уређен и континуирано се унапређује, тако да позива децу на истраживање и ангажовање на различите начине. Омогућава им да се посвете изабраној активности, да се осаме, стекну различита сензорна искуства и доживљаје. Инспирише их на стваралаштво и креативно изражавање и подстиче на дружење, сарадњу, размену и комуникацију с вршњацима и одраслима.

У простору радних соба деци је омогућен и видљив процес учења кроз паное и изложене продукте настале током реализације пројеката.

У понуди материјала, играчака и средстава води се рачуна о томе да материјали деци буду видљиви, доступни, логично и јасно груписани у просторним целима. Да буду разноврсни, природни, неструктурисани и полуструктурисани, рециклажни. Да буду од различитих материјала, облика, боја и текстура. Да омогућавају разноврсну употребу: за грађење, конструисање, комбиновање, естетско обликовање и сл. Да укључују реалне предмете, играчке индустријско и ручно израде, штампања, визуелна, аудио и друга средства. Да их има довољно, да су мобилна, да их деца самостално могу узимати, користити и враћати.

Дворишта вртића се уређују према Критеријумима квалитетног простора вртића на отвореном простору. Постоји потреба и иницијатива да се отворена дворишта заштите од вандалског уништавања, а терасе заштите од кише и сунца, како би деца постала још омиљеније места за дружење, уживање, игру, учење и истраживање.

У зависности од временских прилика и годишњих доба, понуда материјала и средстава је богата и разноврсна.

Деци су доступни, њима омиљени природни и неструктурисани материјали (лишће, грање, плодови, кестење, песак, земља, слама, сено, камење), затим различити више или мање структурисани, амбалажни и рециклажни материјали (картонске и пластичне кутије и боце, чепови, дашчице, облице, гуме, канапи, обручеви), али и прилагођене алатке и реални предмети (лопатице, кантице, грабуље, мреже, лопте, посуђе и сл.), које деца могу самостално да користе.

Свакодневни боравак деце на отвореном у игри и истраживању омогућава им да уче о себи и односима с другима, доносе одлуке, решавају проблеме, тестирају

своје могућности, уче о свом телу, превазилазе страхове, постају самосталнија, брину о животном окружењу, развијају машту и јачају резилијентност.

2.3.3. ФУНКЦИЈЕ ИЗЛАГАЊА У ПРОСТОРУ

Све што се излаже у простору вртића има своју функцију, која је деци блиска и разумљива. Настојимо да у већини случајева о ономе што се излаже у простору вртића, о томе шта, где и како нешто поставити, одлучују и предлажу деца. На тај начин се обезбеђује:

- Видљивост – оно што је изложено у простору одражава процес учења и истраживања деце (фотографије, забелешке, скице, шеме, мапе, макете, инсталације)
- Прилике за игру и истраживање – различити простори у вртићу су места сусретања и размене међу децом различитог узраста, међу децом и одраслима. Због тога је важно да у њима има пуно материјала који подстичу децу на заједничку игру и укључивање родитеља.
- Заједнички допринос – све што је изложено у простору одражава заједнички допринос деце, васпитача, родитеља и других одраслих
- Персонализованост - простор одражава особеност групе, оно што је њима важно и вредно, што је део њиховог искуства и доживљаја, што одражава учешће појединог детета у групи, његове јаке стране, односе, пријатељства, његову породицу.

2.3.4. ПРИНЦИПИ ВРЕМЕНСКОГ СТРУКТУРИСАЊА

Основни принцип временског структурисања живота у Установи је **флексибилност трајања** одређених дневних активности и делова дана, чиме се постиже уважавање особености детета и његове породице, као и поштовање континуитета игре и актуелних дешавања у групи и вртићу.

Други принцип се односи на поштовање **доследности редоследа** дневних активности. Тим устаљеним смењивањем различитих делова дана у вртићу (долазак, нега, одржавање хигијене, оброци, дневни одмор, игра, боравак на отвореном, сређивање простора за боравак, одлазак) се обезбеђује осећај сигурности и безбедности детета у познатом ритму/следу дневних активности.

Временска организација је дакле флексибилна у односу на структурисање редоследа и трајања различитих ситуација и активности у вртићима. Дневни ритам активности је устаљен, што омогућава предвидивост и помаже деци да стекну дневне рутине, а уважавају се индивидуалне различитости (у вези са исхраном, сном, кретањем) што подржава остваривање дечје добробити.

3. ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА КАО МЕСТО ДЕМОКРАТСКЕ И ИНКЛУЗИВНЕ ПРАКСЕ

Предшколска установа је место демократске и инклузивне праксе, јер у свом реалном програму уважава права детета.

То значи да се у сваком вртићу и васпитној групи сваком детету обезбеђује:

- да активно учествује у свом образовању, које подржава његове потенцијале и усмерено је на његову добробит
- да се образује кроз инклузивну праксу, која је осетљива на дискриминацију, уважава све врсте различитости и посебну пажњу посвећује деци из осетљивих група
- партнерство породице и предшколске установе, која препознаје примарну улогу и важност родитеља у васпитању детета на раном узрасту
- повезаност с локалном заједницом, кроз различите начине учешћа деце
- партиципацију у социјалном и културном животу заједнице.

3.1. ПАРТНЕРСТВО С ПОРОДИЦОМ

Породица је примарни и најважнији васпитач детета. Родитељи најбоље познају своје дете и најзаинтересованији су за његов развој и напредовање. Стога је важно укључити их у рад Установе, како би учествовали и у институционалном васпитању и образовању свог детета, у вредновању квалитета рада и унапређењу услова за његов боравак у Установи.

Улога предшколске установе као допуне породичном васпитању је данас врло актуелна, јер је друштвена улога савремене породице изразито ослабљена. С друге стране, без суштинског повезивања Установе и породице нема ефикасних програма. Тек када су утицаји вртића и породице прожети и усаглашени, могу се очекивати позитивни ефекти и остваривање добробити детета.

3.1.1. ПРИНЦИПИ САРАДЊЕ С ПОРОДИЦОМ

Партнерство с породицом се гради кроз узајамно поверење и поштовање, сталну отворену комуникацију и дијалог, као и препознавање и уважавање јединственог доприноса и снага сваке стране, путем неговања емпатије, осетљивости и уважавања различитих перспектива.

Партнерство се огледа и у заједничком доношењу одлука, као и спремности на договарање и прихватање промена.

Партнерство с породицом подразумева да су родитељи:

- Добро дошли у вртић
- Упознати с концепцијом програма

- На различите начине укључени у живот вртића
- Питани шта је за њих и њихово дете важно
- Равноправни саговорници васпитачу
- Испоштовани кроз уважавање специфичности породице

Стратегије грађења партнерства с породицом

- Узајамно поверење и поштовање
- Уважавање перспективе друге стране, емпатија и познавање
- Отворена комуникација и дијалог
- Уважавање доприноса и снага обеју страна
- Заједничко доношење одлука
- Спремност на договор и прихватање промена

3.1.2. АКТИВНОСТИ РАЗВИЈАЊА ПОВЕРЕЊА

Родитељи су укључени у процес рада и вредновање квалитета Установе у оквиру следећих органа и тимова Установе:

- Управни одбор
- Савет родитеља
- Актив за развојно планирање
- Тим за заштиту деце од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања
- Тим за самовредновање
- Тим за инклузивно васпитање и образовање и
- Тим за обезбеђивање квалитета и развоја Установе.

Разматрајући актуелна питања из живота Установе, која се тичу њихове деце, родитељи учествују у доношењу одлука, решавању проблема, превазилажењу изазова, унапређивању квалитета рада и сл.

На нивоу Установе функционише Савет родитеља, кога чине представници родитеља свих васпитних група. Своја три представника родитељи имају у Управном одбору Установе и по једног представника у горе наведеним стручним тимовима и активима Установе.

У интересу што успешнијег деловања Установе и породице, сарадња вртића и породице се планира и одвија кроз низ различитих облика.

3.1.3. ОБЛИЦИ САРАДЊЕ С ПОРОДИЦОМ

Програм сарадње с породицом заснива се на дијалогу и одвија се у континуитету током године кроз следеће облике сарадње:

Међусобно повезивање кроз информисање о детету

Родитељима за повезивање с Установом, у функцији информисања о детету, стоје на располагању: Свакодневни контакти, Индивидуални разговори, Кутак за родитеље с књигама и брошурама, Панои с обавештењима и дечјим продукцима, Родитељски састанци, Радионице за родитеље, Отворени дани, Приредбе, Изложбе, свечаности, обележавање значајних датума за породицу и вртић и сл. затим, панои, Панели и инсталације за родитеље о Новим основама програма, Комуникација преко интернета: путем вибер – групе, ФБ – групе, мејлинг – групе и сл.

Сталну узајамну подршку

Установа породици обезбеђује подршку стручњака различитих профила: педагога, психолога, логопеда, сарадника за ликовно, васпитача, медицинских сестара, а родитељи помажу Установи у опремању и уређењу простора вртића, набавци материјала и учешћу у реализацији пројеката, припремању амбијента за разне догађаје и свечаности, у изради дидактичког материјала, играчака и опреме, праћењу деце на излетима, посетама, шетњама и сл.

Унапређивање родитељских компетенција – кроз размену знања и искустава из педагогије, психологије, медицине, дијететике ...

Родитељи добијају многе информације, битне за унапређење њихове родитељске улоге, од стручних сарадника Установе и других стручњака из локалне заједнице.

Теме се бирају према интересовању родитеља. Нпр. Подршка развоју и култивисању социоемоционалних вештина, Осамостаљивање, Адаптација, Развој навика, Здрава исхрана, Решавање проблематичног понашања, Стрес и како се носити с њим, Контрола емоција, Асертивна комуникација, Зрелост за школу и тд.

Стварање прилика за комуникацију, размену и заједничко учешће

Прилике за комуникацију, размену и заједничко учешће родитеља у животу вртића су многобројне:

- **Свакодневне ситуације** - приликом доласка и одласка деце
- **Пригодне и аутентичне ситуације у породици и вртићу** – рођење брата или сестре, кућни љубимац, одласци у природу, посте интересантним местима, људима и догађајима, празници, прославе, свечаности, приредбе, рођендани, манифестације
- **Планиране ситуације** - консултације, индивидуални разговори, групни и општи родитељски састанци, информативни, тематски и радионичарски родитељски састанци, тематске радионице и сл.
- **Специјалне ситуације** - у току периода адаптације, после дуже болести детета, смрти у породици, принове у породици, насиља у породици и сл.
- **Непосредно укључивање родитеља у васпитно-образовни рад** – учествовање у реализацији тема и пројеката, причање приче о детету, представљање занимања, учествовање у креативним радионицама с децом, организовање посета ...

- **Заједничке акције** – сакупљачке и добротворне акције, уређивање дворишта и ентеријера, израда дидактичког материјала, играчака, костима, средстава и сл.
- **Заједничке активности** - шетње, излети, посете, одласци у позориште, на концерте, у зоо – врт, на оближње салаше и сл.

У вртићима постоје простори уређени за родитеље, који својом организацијом родитељима шаљу поруке добродошлице и уважавања. У холловима вртића постављене су гарнитуре за седење, где родитељи могу међусобно да разговарају, док чекају своје дете. Постоје, такође, и просторије где се васпитачи и стручни сарадници могу индивидуално посветити родитељима и информисати их о дечјем развоју и учењу и посаветовати их у вези с неком проблематиком, у договорено време.

Уважавају се различитости породице и пружају им се могућности за различите начине укључивања у живот вртића, у складу с њиховим потребама и могућностима.

За породице које имају специфичне тешкоће и препреке за укључивање, васпитачи прилагођавају и комбинују различите облике сарадње, како би изашли у сусрет породици и укључили је у живот и рад вртића.

У Установи постоје стручни ресурси за усавршавање постојећих и стварање нових програма за едукацију и унапређивање родитељских компетенција, кроз различите облике као што су радионице, предавања, саветовалишта, дискусионе групе, групе подршке и сл. а носиоци су стручни сарадници, сарадници и васпитачи.

3.2. ПОВЕЗАНОСТ С ЛОКАЛНОМ ЗАЈЕДНИЦОМ

Локална заједница има важну улогу у стварању услова за остваривање циљева и реализацију програма предшколске установе. Локална заједница, својим ресурсима, културом и организацијом значајно утиче и обликује услове живота и одрастања деце у вртићима, као и васпитну праксу Установе у целини.

Предшколска установа у развијању реалног програма користи ресурсе локалне заједнице, а деца, учешћем у заједници, стичу нова искуства и знања, развијају осећај припадности, властите вредности и лични идентитет. Различита места у непосредном окружењу (школе, месне заједнице, спортски клубови, позориште, отворени простори, паркови, игралишта) су простори заједничког учешћа, учења и истраживања деце.

Предшколска установа "Наша радост" остварује богату сарадњу с локалном заједницом. Током године континуирано, а у току Дечје недеље интензивно, деца организовано посећују установе културе, позориште, музеј, градску кућу, музичку школу, спортске клубове, зоо врт на Палићу, околне салаше и ергеле.

Деца с васпитачима и родитељима учествују у традиционалној манифестацији дечјег стваралаштва (драмског, музичког, ритмичког, ликовног и језичког) Клинцијади, која траје више од 30 година и одржава се у градским, просторима спорта и културе. С

плесним тачкама деца наступају на градском тргу током Фестивала дечјих позоришта. Друже се с писцима у дечјем одељењу Градске библиотеке. Учествују на ликовним конкурсима Дечјег диспанзера и сличним дешавањима у граду.

Установа се кроз пројекте и конкурсе локалне заједнице повезује с локалним привредним и пословним организацијама, које делом учествују у финансирању појединих активности и акција Установе, као и у набавци опреме и средстава за вртиће.

Установа има дугогодишњу сарадњу са Здравственим центром и педијатријском службом, Развојним саветовалиште, Центром за социјални рад, Министарством просвете - одељењем у Суботици, Културним центром Рома, Геронтолошким центром, Месним заједницама, Покрајинским секретаријатом за права националних мањина, Локалном самоуправом и тд.

Установа, такође, сарађује с Високом стукловном школом за обрадовање васпитача и тренера у Суботици. Сарадњу са основним школама остварује кроз: узајамне посете, заједничке активности, креативне радионице, спортско - рекреативне активности, изложбе, представе, отворене дане и сл.

Размена информација о деци, којој је потребна додатна подршка реализује се кроз заједничке састанке стручне службе, учитеља, васпитача и чланова Интерресорне комисије.

Предшколска установа олакшава породици повезивање с другим установама, институцијама и телима у циљу остваривања различитих права и додатне подршке (Центар за социјални рад, Интерресорна комисија, Дом здравља, Одељење друштвених делатности, Удружења родитеља деце ометене у развоју, специјалне школе, ОСШ „Жарко Зрењанин“ и ОСШ „Доситеј Обрадовић“, Библиотека играчака „Абракадабра“ с групама подршке за родитеље и сл.).

О програмским активностима; акцијама, манифестацијама и актуелним дешавањима у Установи локална заједница је информисана путем: сајта Установе, локалних медија: YU – еко телевизије, K – 23 телевизије, Суботичких новина и сл.

3.3. РАД С ДЕЦОМ И ПОРОДИЦАМА ИЗ ОСЕТЉИВИХ ГРУПА

Предшколска установа је простор демократске и инклузивне праксе, што значи да она поштује право детета на образовање кроз инклузивну праксу, којом се уважава родна, културна, верска и свака друга различитост, развија осетљивост на дискриминацију и посебна пажња посвећује деци из осетљивих група.

3.3.1. ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

- Створити оптималне услове и уградити инклузивни модел рада с децом, којој је потребна додатна подршка, уважавајући специфичности средине и водећи рачуна о расположивим ресурсима, материјалним и људским.

- Створити услове да свако дете може да се упише у вртић који жели, како у погледу близине становања тако и у односу на облик обухвата.
- Индивидуализовати програме рада засноване на очуваним потенцијалима деце и оспособити их за самосталан живот у границама могућности.
- Интегрисати Индивидуалне образовне планове у планове рада васпитних група.
- Подстицати интеракцију и комуникацију међу децом.
- Развијати позитивне ставове и емпатију код деце.
- Пружати подршку родитељима деце којој је потребна додатна подршка, развијати партнерске односе и укључивати родитеље у планирање и реализацију Индивидуалних образовних планова.
- Унапређивати стручна знања и вештине професионалаца, у односу на рад с децом којој је потребна додатна подршка, родитељима и раду у тиму.
- Повезивати се с релевантним установама и стручњацима.
- Обезбедити успешан процес транзиције.

3.3.2. НАЧИН РЕАЛИЗАЦИЈЕ

За укључивање детета у васпитну групу, припрема се васпитач, физичка средина, само дете и његови родитељи, али и остала деца у групи и њихови родитељи.

У једној васпитној групи може бити највише двоје деце, којој је потребна додатна подршка. Изузетак се прави кад се дете са сметњама у развоју открије касније током године, па се оно не измешта из групе, иако је треће дете са сметњама у развоју у групи и за њега се израђује План индивидуализације.

За децу којој је потребна додатна подршка израђују се ИОП-и, а организују се кроз животно практичне ситуације, игру и планиране ситуације учења.

Области које су обухваћене ИОП - ом су: учење и како учи, социјалне вештине, комуникацијске вештине и самосталност и брига о себи.

За свако дете се формира тим кога чине: родитељи, васпитачи детета, стручни сарадник и лични пратилац. Они заједнички планирају, реализују и прате ефекте индивидуалних образовних планова у вртићу и код куће.

Инклузивни програм подразумева подстицање развоја, унапређивање способности, развој самопоштовања и толеранције код све деце у групи. Програм је намењен сваком детету, јер се суштина односи на прилагођавање програма рада могућностима и потребама све деце.

Применом инклузивног модела, обезбеђују се значајне добити за сву децу и родитеље. Развијају се позитивни ставови, толеранција, подржавање детета и формирају се емпатијска осећања према вршњацима.

3.3.3. АКТИВНОСТИ ЗА ПОДРШКУ РОДИТЕЉИМА

У циљу подршке различитим категоријама родитеља, планирају се и реализују следеће активности:

- Регресирање боравка трећег, четвртог и сваког наредног детета
- Бесплатан боравак за децу са сметњама у развоју, без родитељског старања, ромску децу пред полазак у школу, самохраних родитеља и породица у стању социјалне потребе
- Флексибилан ритам дана, што омогућава излажење у сусрет различитим потребама деце
- Могућност кориговања јеловника за поједину децу из здравствених, верских и других разлога
- Подршка породици у остваривању различитих права из области образовања, здравства и социјалних давања
- Подршка породици у повезивању с различитим институцијама на локалном нивоу и шире, у циљу подршке дечјем развоју и напредовању
- Укључивање деце са сметњама у развоју и даровите деце у редовне васпитне групе и реализација инклузивног програма рада
- Подршка деци и породици при преласку из ПУ у ОШ
- Планирање и реализација активности у циљу унапређивања међусобног уважавања и прихватања различитости, подстицања конструктивне сарадње између свих актера
- Могућност континуираног информисања родитеља о дечјем развоју и учењу, кроз различите облике сарадње
- Информисање родитеља о активностима групе, вртића и Установе, кроз различите облике сарадње (индивидуалне контакте, родитељске састанке, отворене дане, сајт Установе, вибер групе и др.)
- Едукативно деловање на породицу у смислу унапређивања њихових компетенција.

У Установи се више од 15 година успешно реализује програм Вртић по мери детета – инклузивни модел рада у вртићу, који је у потпуности усклађен с циљевима, начином рада и активностима за подршку родитељима, које промовише Програм инклузивног васпитања и образовања у Основама програма (детаљније у делу Редовни програми рада с децом).

Оно што отежава рад у инклузивним групама и угрожава успешност реализације ИОП – а за дете је немогућност поштовања норматива о броју деце у појединим инклузивним групама, тј. превелики број деце у групама.

3.4. ТРАНЗИЦИЈА И КОНТИНУИТЕТ У ОБРАЗОВАЊУ

У циљу обезбеђивања континуитета искуства детета из различитих животних окружења и периода, тј. нивоа васпитања и образовања, у Установи се планира процес адаптације и транзиције.

Транзициони периоди обухватају неколико месеци пре и након што дете пређе на следећи ниво васпитања и образовања: када први пут полази у предшколску установу (јаслице, вртић, забавиште), када прелази из јаслица у вртић или долази из другог вртића (мења групу) и када полази у школу.

3.4.1. АДАПТАЦИЈА

Посебан значај придаје се планирању процеса адаптације, у који је породица активно укључена. Први контакт с родитељима остварује се приликом уписа детета у вртић, кад се родитељи информишу о самом процесу адаптације и начинима укључивања породице у тај процес.

План адаптације се, уз активно укључивање породице, израђује пре поласка детета у вртић, на првом родитељском састанку, систематски водећи рачуна о свим специфичностима, уважавајући потребе и могућности сваког детета и његове породице.

Током периода адаптације, родитељима се пружа правовремена стручна подршка и могућност непосредног укључивања и боравка у васпитној групи.

У целодневном боравку се за свако новоуписано дете планира адаптација у односу на период кад дете полази у вртић.

Медицинске сестре и васпитачи, на стручним телима Установе, на активима и тимовима вртића, размењују информације од значаја за што лакши прелазак деце из јаслица у вртиће.

Стручне размене овог типа драгоцене су и захтевају додатну пажњу у циљу што успешније транзиције ка вишим нивоима.

Током прве недеље у полудневном боравку постепено се продужава дужина боравка деце, уз могућност учешћа родитеља и скраћивање дужине његовог боравка у групи, све до укудања такве подршке детету, кад је оно спремно да самостално борави у вртићу.

У Установи се 14 година успешно примењује програм Заједно у адаптацији, који подразумева активно учешће родитеља у процесу адаптације детета на јаслице и вртић (детаљније у делу Редовни програми рада с децом).

3.4.2. ТРАНЗИЦИЈА

Транзиција у најширем смислу обухвата акције, мере и поступке, које предузима Установа, у сарадњи с породицом, како би обезбедила да вртић за дете буде безбедна средина и подстицајно место за учење и одрастање. Да допринеси социјалној и емотивној добробити детета, да утиче на безболно прилагођавање новој средини.

подстиче на развој позитивног става према школи и школовању и тиме омогућава континуирано образовање детета.

Установа тимски планира и спроводи подршку детету и породици у периоду транзиције ка вишим нивоима образовања у сарадњи с родитељима детета, учитељима и стручном службом основне школе, као и стручњацима из других институција.

У години пред полазак у школу сарадња Установе и основних школа се континуирано одвија кроз међусобне посете, заједничке активности, приредбе, изложбе, креативне радионице, спортске активности и др. Родитељи деце која полазе у школу, имају прилике да на заједничком састанку представника вртића и школе дискутују о важним аспектима транзиције, као и да анализирају изазове које доноси почетак школовања.

У Установи се реализују програми који подржавају транзицију и који помажу породици да омогући детету лакши прелазак из вртића у школу. То су програми Заједно у припреми за школу и Ја полазим у школу (детаљније у делу Редовни програми рада с децом)

Посебна пажња посвећује се планирању транзиције деце којој је потребна додатна подршка. У односу на процену потреба детета и његово понашање у различитим контекстима, креира се план транзиције, који обухвата: процену потреба детета засновану на његовим капацитетима, процену посебних прилагођавања, која су детету потребна, израду педагошког профила детета, информације о детету, породици и активностима Установе, активности које се планирају у оквиру транзиције.

У процесу транзиције, родитељи су важан чинилац, али су битне и друге особе од поверења, које познају дете, као и институције и службе које су укључене у рад с дететом.

4. ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА КАО МЕСТО РЕФЛЕКСИВНЕ ПРАКСЕ

4.1. ЗАЈЕДНИЦА РЕФЛЕКСИВНЕ ПРАКСЕ – РАЗВОЈ ПРАКСЕ, ПРОФЕСИОНАЛНИ РАЗВОЈ И ЈАВНО ДЕЛОВАЊЕ

Развијање рефлексивне праксе је процес континуираног преиспитивања теоријских и личних полазишта о васпитању и образовању детета, као и сопствене праксе, у дијалогу с колегама, породицом и децом, а који се заснива на међусобном поверењу, уважавању, размени и узајамној подршци.

Вртић је простор рефлексивне праксе – кад је у њему омогућено:

- Развијање односа поверења, уважавања, размене и узајамне подршке међу запосленима
- Развијање рефлексивног приступа пракси, кроз стално преиспитивање у дијалогу с колегама, породицом и децом

- Покретање заједничких истраживања практичара у сврху унапређења програма
- Професионално усавршавање у правцу оспособљавања за истраживање и критичко преиспитивање, у правцу континуираних промена, учења и развоја
- Повезивање кроз заједничка истраживања с другим вртићима и институцијама.

4.1.1. РАЗВОЈ ПРАКСЕ

Процес обуке и имплементације нових Основа програма је темељ за развијање професионалне заједнице учења. Формирана су три језгра за увођење Нових основа програма, у вртићима Цицибан, Зека и Колибри. Из њих се даље шири програм на друге вртиће, а циљ формирања Актива вртића и Тимова вртића је управо развијање рефлексивне праксе и професионално оснаживање практичара.

Активи и Тимови вртића представљају мале професионалне заједнице учења и најпогоднији начин за хоризонтално учења и успостављање заједничког разумевања и повезивања теорије и праксе.

Отворена комуникација, поверење и несебична размена искустава и знања су основ за грађење заједничког, сарадничког учења. Настојимо да сви чланови стручних тела отворено износе своје идеје, размишљања, дилеме, начине решавања тешкоћа и презентују примере из своје праксе, како би постигли заједнички циљ – унапређење васпитне праксе у складу с Новим основама.

Поверење у заједници учења препознаје се кроз: отвореност (за идеје и постављање питања, без вредновања), дељење (ресурса, материјала), уважавање (прихватање доприноса, сугестија, предлога), подршку (препознавање снага и способности појединаца и тима), сарадњу (која се негује као вредност).

Рефлексивност практичара је основ развијања програма и праксе. Рефлексивни практичари су свесни вредности на којима заснивају свој рад и константно их анализирају и преиспитују. Истражују недоумице на које наилазе. Препознају утицај институционалног и културног контекста на процес васпитно-образовног рада. Учествују у променама васпитно-образовне праксе. Планирају сопствено професионално напредовање и усавршавање. Сагледавају образовне ситуације из различитих углова, отворени су за испробавање другачијег начина рада, за размену искустава, знања и увида колега.

4.1.2. ПРОФЕСИОНАЛНИ РАЗВОЈ

Професија васпитача је врло сложена, слојевита и од пресудног значаја за дете и његову породицу. Бити васпитач, у суштини значи бити актер у једном врло динамичном процесу, који у специфичном контексту од васпитача захтева да у сваком моменту адекватно процењује, реагује и одговара на све изазове, које пред њега поставља васпитно-образовни рад с децом у групи, партнерство с породицом и сарадња с локалном заједницом.

Васпитач ту своју улогу, у складу с уверењима, знањем и вештинама, као професионалац, реализује кроз четири подручја свога рада:

- **Подручје непосредног рада с децом** – реализује кроз подршку учењу и развоју детета, а усмерено је на остваривање добробити детета, кроз односе и делање
- **Подручје развијања програма** – реализује кроз планирање, заједничко развијање програма, праћење, документовање и вредновање
- **Подручје професионалног развоја** – реализује кроз рефлексију праксе, хоризонтално учење, повезивање и стручно усавршавање
- **Подручје професионалног јавног деловања** – реализује кроз заступање, промовисање, допринос и покретање акција.

У Установи постоје различити начини хоризонталне размене, учења и истраживања практичара. То доприноси процесу континуиране запитаности и преиспитивања имплицитне педагогије практичара и теоријских полазишта праксе, у дијалогу с колегама, породицом и децом.

Тим за стручно усавршавање Установе, на годишњем нивоу, доноси план стручног усавршавања васпитача, медицинских сестара-васпитача, стручних сарадника и сарадника. У складу с буџетом, предвиђају се акредитовани семинари с темама, које одражавају приоритета из Развојног плана Установе и усклађене су с оним што се од практичара очекује, како би успешно остваривали циљеве Нових основа програма.

Сврха свих стручних тела Установе је стручно усавршавање запослених у складу с остваривањем циља Нових основа - добробити детета, а самим тим и унапређивањем професионалних компетенција практичара, како би га што успешније остваривали у својој васпитно-образовној пракси.

У Установи је развијен систем онлајн едукације стручног кадра – преко различитих електронских платформи. Васпитачи су укључени у интерне и локалне пројекте Установе и локалне заједнице. Осим тога, планира се и стручно усавршавање изван Установе, кроз различите регионалне и међународне пројекте, као и кроз сарадњу са МПНТР и стручним удружењима на нивоу државе, који организују семинаре, конференције, стручне сусрете, конгресе, саветовања, трибине и сл.

Установа сарађује с Министарством просвете, науке и технолошког развоја, Заводом за унапређивање васпитања и образовања, са Савезом удружења медицинских сестара предшколских установа Србије, Савезом удружења васпитача Србије, Удружењем васпитача Војводине, Удружењем стручних сарадника и сарадника предшколских установа Србије, Удружењем психолога Србије, Удружењем педагога Србије, Удружењем логопеда Србије, Активом директора Србије, Активом директора и стручних сарадника Севернобачког и Западнобачког округа и сл.

4.1.3. ПРОФЕСИОНАЛНО ЈАВНО ДЕЛОВАЊЕ

Професионално јавно деловање Установа реализује кроз:

- Заступање интереса деце и породице у свим питањима јавне политике и друштвеног живота
- Ангажовање у локалној заједници на промовисању права детета и породице и промовисању предшколског васпитања и образовања (интерсекторска сарадња)
- Аргументовано указивање на проблеме у пракси Установе и покретање акција (у односу на локалну самоуправу, Општински Савет родитеља, струковна удружења...)
- Ангажовање у струковним удружењима васпитача, медицинских сестара васпитача, стручних сарадника и сарадника
- Покретање и учешће у акцијама у вези с децом и породицом
- Промовисање предшколског васпитања и образовања и професије васпитача на стручним скуповима, у медијима
- Професионално деловање и понашање у свакодневној пракси у складу с етичким кодексом професије.

4.2. ВРЕДНОВАЊЕ КРОЗ ПРАЋЕЊЕ И ДОКУМЕНТОВАЊЕ ОСТВАРИВАЊА ПРЕДШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Сврха праћења и вредновања остварености предшколског програма је критичко преиспитивање усклађености праксе Установе и њеног реалног програма с концепцијом Основа програма тј. с њеним теоријско-вредносним полазиштима, циљевима и димензијама реалног програма.

Вредновање остварености предшколског програма се одвија кроз праћење и документовање учења и развоја детета и праћење и документовање развијања програма. На тај начин се у Установи обезбеђује видљивост програма и видљивост учења и развоја деце.

Циљ праћења и вредновања је грађење квалитета праксе предшколске установе, кроз унапређивање њене заједнице учења, квалитета програма, који реализује у васпитно-образовном раду с децом и афирмације њеног предшколског програма у друштвеној и професионалној заједници.

Полазећи од концепције Основа програма и усмерености на дугорочне циљеве васпитања и образовања, квалитет програма се не прати мерењем постигнућа детета, него праћењем кључних димензија, које произилазе из програмске концепције.

Стручни сарадници и васпитачи заједно преиспитују квалитет програма, тиме што вреднују његове основне димензије:

- Средину за учење
- Квалитет односа

- Заједничко учешће
- Подршку диспозицијама за учење
- Инклузију
- Различитости и демократске вредности
- Сарадњу с породицом и локалном заједницом.

Резултати оваквог рада служе заједничком промишљању и унапређењу праксе.

4.2.1. ПРИНЦИПИ ГРАЂЕЊА КУЛТУРЕ САМОВРЕДНОВАЊА

Континуирано грађење културе самовредновања доприноси грађењу квалитета програма. Практичари то постижу кроз:

- Критичко преиспитивање усклађености реалног програма с концепцијом Основа програма и Принципима развијања реалног програма
- Развијање рефлексивног приступа пракси и самостално и у сарадњи с колегама преиспитивање односа између уверења и праксе
- Континуирано преиспитивање стратегија, које се користе у развијању реалног програма (кроз димензије физичке и социјалне средине, начина учешћа деце и начина грађења односа с децом)
- Континуирано развијање програма кроз стално повезивање дечјег искуства и сазнања с поступцима и увидима васпитача
- Промовисање програма вртића и повезивање и подстицање на заједничко учешће професионалне и друштвене/локалне заједнице.

4.2.2. НАЧИН ПРАЂЕЊА И ДОКУМЕНТОВАЊА НОСЕЊИХ ДИМЕНЗИЈА ПРАКСЕ

Вредновање квалитета рада Установе врши се на основу Правилника о стандардима квалитета рада предшколске установе, који обухвата четири области квалитета:

- Васпитно образовни рад
- Подршка деци и породици
- Професионална заједница учења и
- Управљање и организација.

Тим за самовредновање квалитета рада Установе, у сарадњи с Тимом за развојно планирање, Тимом за стручно усавршавање, Тимом за развој предшколског програма и Тимом за унапређење квалитета и развој Установе, израђује Годишњи план самовредновања. Сваке године самовредновање се врши из две изабране области квалитета.

4.2.3. НАЧИН УВАЖАВАЊА ПЕРСПЕКТИВА ДЕЦЕ И ПОРОДИЦЕ

Тимови вртића Извештавају о реализацији својих Акционих планова из изабраних области квалитета, који чине саставни део документа Установе, чиме се уважава специфичност сваког вртића, његова култура, начин развијања реалног програма, сарадња с породицом и локалном заједницом.

При изради Акционих планова вртића, васпитачи и родитељи – чланови Тима вртића - анкетају родитеље или организују дискусију с њима, како би из њихове и дечје перспективе сагледали квалитет услова и програма рада с децом, сазнали на које начине они желе да се укључе у живот вртића, каква им је стручна подршка потребна за унапређење њихових родитељских компетенција и шта предлажу за унапређење праксе вртића.

Подаци добијени у процесу самовредновања се анализирају на нивоу вртића, а потом се обрађују на нивоу Установе. На тај начин, васпитач је у могућности да, из улоге рефлексивног практичара, сагледа, кроз више димензија, сопствену праксу и праксу свог вртића и детаљније размотри како, у складу са специфичностима свог вртића, заједно с колегама, може да осмисли акције за њено унапређење.

Резултати самовредновања из изабраних области квалитета, даље представљају основ за израду Развојног плана Установе, Акционих планова вртића и Годишњег плана рада Установе. Заједничка настојања запослених су усмерена на остваривање предложених мера за унапређење квалитета рада појединих вртића и Установе у целини.

Документ саставила стручни сарадник

Бисерка Јовановић Мамужић, психолог, координатор
Тима за развој предшколског програма

Председник Управног одбора

Директор Предшколске установе

Радивој Гвозденовић

Небојна Маркез

